

Role organizací občanské společnosti při úsilí o deradikalizaci

Autoři **Susanna Z. Papp, Robert Örell**, členové z řad odborníků RAN a **Katharina Meredith, Katerina Papatheodorou, Shahrbanou Tadjbakhsh, Helena Brecht**, externí odborníci RAN

Radicalisation Awareness Network

Role organizací občanské společnosti při úsilí o deradikalizaci

PRÁVNÍ UPOZORNĚNÍ

Tento dokument byl vyhotoven pro Evropskou komisi. Odráží však pouze názory autorů a Evropská komise nenes odpovědnost za jakékoli následky vyplývající z opakovaného použití této publikace. Více informací o Evropské unii naleznete na internetu (<http://www.europa.eu>).

Lucembursko: Úřad pro publikace Evropské unie, 2022

© Evropská unie, 2022

Politika opakovaného použití dokumentů Evropské komise se řídí rozhodnutím Komise 2011/833/EU ze dne 12. prosince 2011 o opakovaném použití dokumentů Komise (Úř. věst. L 330, 14.12.2011, s. 39). Pokud není uvedeno jinak, opakované použití tohoto dokumentu je povoleno na základě licence Creative Commons Attribution 4.0 International (CC-BY 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>). To znamená, že opakované použití je povoleno za předpokladu, že je řádně uveden zdroj a jsou označeny jakékoli změny.

Chcete-li použít nebo reprodukovat obsah, který není ve vlastnictví EU, je možné, že budete muset požádat o povolení přímo držitele práv.

I. Úvod

V posledních letech výrazně vzrostl význam meziagenturní spolupráce a spolupráce mezi vládami a občanskou společností při úsilí o deradikalizaci. S rostoucím počtem exit programů v Evropě, jejichž cílem je deradikalizace jednotlivců, prevence trestné činnosti, resocializace a reintegrace do společnosti, se zvyšuje také povědomí o spolupráci při úsilí o deradikalizaci. V několika zemích Evropské unie (EU) se partnerství rozšířila na různé zúčastněné vládní subjekty (jako jsou vězeňské a probační služby, policie a další obecní orgány), které spolupracují s organizacemi občanské společnosti (OOS) na navrhování a společné realizaci udržitelných exit programů. V klíčových oblastech resocializace a reintegrace, a to jak ve věznicích, tak mimo ně, vlády čím dál větší měrou využívají cenné odborné znalosti, dovednosti a vědomosti OOS. Na potřebu posílit spolupráci vlády s občanskou společností v kontextu úsilí o deradikalizaci upozornila Evropská komise ve své zprávě „Strategické směry pro koordinovaný přístup EU k předcházení radikalizaci na rok 2021“.

V posledních letech nabývají na popularitě a důležitosti pojmy „úsilí o deradikalizaci“ a „terciární prevence radikalizace“ v kontextu prevence násilného terorismu a boje proti němu. V návaznosti na vzestup Islámského státu a nebyvalou mobilizaci zahraničních teroristických bojovníků, kteří se přidali do jeho řad v Iráku a Sýrii, se řada organizací (vládních i nevládních) začala zaměřovat na úsilí o deradikalizaci a terciární prevenci radikalizace. Nejedná se však o nové myšlenky. Země na celém světě, a zejména v Evropě, již léta vytvářejí a realizují programy s cílem zabránit mobilizaci jednotlivců k násilí a pomoci jim upustit od násilného extremismu. Například v 80. a 90. letech 20. století se evropské státy včetně Německa, Švédska a Norska zaměřovaly na deradikalizaci a reintegraci násilných pravicových extremistů, jako jsou neonacisté a skinheadi.¹ Koncem 90. let byla mezi britskou a severoirskou vládou podepsána Belfastská dohoda (známá také jako Velkopáteční dohoda) o statusu Severního Irsku. Tato dohoda zahrnovala programy demilitarizace, demobilizace a reintegrace násilných politických aktérů, jako byli Irská republikánská armáda (IRA) a loajalističtí extremisté.² Tyto snahy byly v podstatě exit programy, které pomáhaly násilným politickým aktérům odvrátit se od terorismu a extremismu a úspěšně se reintegrovat do společnosti.

Poté 11. září 2001 al-Káida napadla Spojené státy a následně v letech 2004 a 2005 provedla útoky v Madridu a Londýně. Kromě tisíců obětí tyto útoky také výrazně ovlivnily boj proti terorismu, který se začal primárně zaměřovat na hrozbu vycházející z džihádistického terorismu. S vypuknutím syrské občanské války v roce 2011 a vyhlášením chalífátu Islámským státem v Iráku a Sýrii v roce 2014 došlo ve světě k masové mobilizaci násilných extremistů do válkou zničené oblasti a také k zahájení útoků napříč celou Evropou. Vlády po celém světě byly pod tlakem, aby vypracovaly a realizovaly plán reakce na hrozbu, kterou představují navrátní se a radikalizovaní bojovníci.³ V roce 2014 Rada bezpečnosti OSN vyzvala členské státy, aby zavedly opatření na resocializaci a reintegraci vracejících se zahraničních teroristických bojovníků.⁴ V témže roce *revidovaná strategie EU pro boj proti terorismu* doporučila, aby členské státy zvážily „vypracování strategií zaměřených na odklon a ústup od teroristické činnosti a uzpůsobených dané kultuře a konkrétnímu kontextu“.⁵

Od té doby se deradikalizační a exit programy staly důležitým prvkem mnoha vnitrostátních, evropských a mezinárodních strategií boje proti terorismu.⁶ Některé vlády zavedly deradikalizační programy, které byly realizovány převážně v kontextu systému trestního soudnictví (například v Belgii, Dánsku, Francii, Německu, Irsku, Nizozemsku, Španělsku, Švédsku a ve Spojeném království).⁷ Také byly zavedeny

¹ Koehler, 2020.

² Rolston, 2007.

³ Koehler, 2020 s. 3.

⁴ Rada bezpečnosti OSN, usnesení 2178 (S/RES/2178 (2014)).

⁵ Rada Evropské unie, 2014 s. 11.

⁶ Koehler, 2020. Seznam strategií členských států v oblasti prevence násilného terorismu a boje proti němu je k dispozici na stránce https://ec.europa.eu/home-affairs/policies/internal-security/counter-terrorism-and-radicalisation/prevention-radicalisation/prevent-strategies-member-states_en.

⁷ Koehler, 2017a.

iniciativy na usnadnění reintegrace vracejících se zahraničních teroristických bojovníků.⁸ Souběžně s těmito pokroky reagovaly OOS vývojem v oblasti prevence násilného terorismu a boje proti němu. Rozšíření iniciativ ze strany států a OOS v Evropě vedlo v roce 2011 k zavedení sítě pro zvyšování povědomí o radikalizaci (RAN) zřízené Evropskou komisí.⁹

I přes tyto pokroky stále zůstává řada **výzev**. Internet změnil metody a způsoby práce násilných extremistických skupin i to, jakým způsobem dochází k radikalizaci jednotlivců. Extremistické skupiny jsou více aktivní v online světě a k šíření extremistické propagandy, náboru nových členů a plánování útoků využívají virtuální platformy. Strategické cíle Evropské komise pro rok 2021 kladou důraz právě na internetový rozměr, aby podpořily „tvůrce politik a odborníky z praxe při rozvoji jejich schopností strategické komunikace prostřednictvím výměny odborných znalostí a posílení občanské společnosti, organizací působících v terénu a důvěryhodných odborníků“.¹⁰

Řada členských států také čelí výzvám, které představují vracející se zahraniční terorističtí bojovníci a jejich rodiny. Podle institutu Egmont přibližně 5 300 občanů EU (zejména občanů Francie, Německa a Belgie¹¹) odešlo ze své vlasti s cílem připojit se k Islámskému státu a jiným militantním skupinám v Iráku nebo Sýrii.¹² Evropská komise označila „evropský dialog o stíhání, reintegraci anebo repatriaci zahraničních teroristických bojovníků a jejich rodin za klíčovou oblast, na které je třeba dále pracovat“.¹³ Zvláštní pozornost je třeba věnovat zejména integraci vracejících se dětí a žen.

Specifické výzvy představují také odnětí svobody a podmínečné tresty. Za prvé za posledních 10 let prudce vzrostl počet uvězněných teroristů.¹⁴ Velký počet případů ve věznicích volá po systematictějších přístupu k posuzování rizik, resocializaci a reintegraci.¹⁵ Za druhé pachatelé teroristických činů si odpykávají širší spektrum trestů odnětí svobody, přičemž mnohé z nich jsou relativně krátké.¹⁶ V takových případech má systém trestního soudnictví omezené možnosti ovlivnit proces změny.¹⁷ Za třetí došlo k diverzifikaci původu uvězněných pachatelů teroristických činů a objevily se dva významné trendy: rostoucí počet pravicových extremistických pachatelů a nárůst počtu islamistických pachatelů.¹⁸ Pochopení a řízení rizik a potřeb této různorodé vězeňské populace v rámci celého procesu zajištění – odnětí svobody – výkonu podmínečného trestu je klíčem pro úspěšnou prevenci recidivy a reintegraci.

Úsilí o deradikalizaci v několika členských státech se opírá o **spolupráci s OOS**. Chybí však dostatečný výzkum a systematická dokumentace postupů OOS a forem spolupráce. Hlavním zdrojem informací jsou hodnotící zprávy, databáze a sbírka postupů RAN¹⁹ a některé kvalitativní výzkumy.²⁰ Nedávno zveřejněné akademické typologie přístupů k deradikalizaci²¹, příručka o standardech kvality služeb v oblasti deradikalizace pro OOS²² a *RAN Rehabilitation Manual [Příručka o resocializaci]*²³ představují významné pokroky v této oblasti. Vysoký počet seminářů zabývajících se úsilím o deradikalizaci, které organizuje RAN pro odborníky z praxe, také poukazuje na zvýšenou potřebu výměny informací a na zájem o ni. Komise ve svých strategických cílech pro rok 2021 poukázala na to, jak je důležité zjišťovat, co je zapotřebí pro úspěšnou a bezpečnou spolupráci mezi OOS a státem při deradikalizaci a reintegraci.²⁴ Tato studie přispívá ke stávajícímu souboru prací, které usnadňují spolupráci mezi OOS, státními orgány a tvůrci politik.

⁸ Viz například práce koordinátorů navrátilých se bojovníků v Německu na stránce https://ec.europa.eu/home-affairs/networks/radicalisation-awareness-network-ran/publications/ran-digital-study-visit-returnee-coordinators-germany-visit-hesse-and-berlin-23-24-june-2020_en.

⁹ Viz https://ec.europa.eu/home-affairs/networks/radicalisation-awareness-network-ran_en.

¹⁰ Evropská komise, 2021 s. 2–3.

¹¹ Viz https://www.epc.eu/content/PDF/2020/Foreign_Fighters_DP_v5.pdf.

¹² Viz <https://www.egmontinstitute.be/new-figures-on-european-nationals-detained-in-syria-and-iraq/>.

¹³ Evropská komise, 2021 s. 6.

¹⁴ Basra a Neumann, 2020.

¹⁵ Basra a Neumann, 2020.

¹⁶ Basra a Neumann, 2020.

¹⁷ Síť pro zvyšování povědomí o radikalizaci, 2019 s. 5.

¹⁸ Basra a Neumann, 2020.

¹⁹ Síť pro zvyšování povědomí o radikalizaci, 2019.

²⁰ Např. Christensen, 2015, 2019; a Costa a kol., 2021.

²¹ Např. Koehler, 2017a; Webber a kol., 2019.

²² Koehler, 2017b.

²³ Síť pro zvyšování povědomí o radikalizaci, 2020a.

²⁴ Evropská komise, 2021 s. 5.

Cíle této studie:

- poskytnout komplexní přehled o různých funkcích a charakteristikách deradikalizačních intervencí OOS v EU,
- posoudit oblasti a formy spolupráce mezi OOS a státními orgány v oblasti úsilí o deradikalizaci,
- shrnout výzvy, ponaučení a inspirativní postupy týkající se spolupráce se státními subjekty z pohledu zkušených odborníků z praxe v oblasti deradikalizace.

Studie obsahuje pět kapitol. Po úvodní kapitole (kapitola I) je v kapitole II uveden přehled vybraných příkladů deradikalizačních intervencí vedených OOS, včetně různých způsobů poskytování služeb v oblasti deradikalizace ze strany OOS v různých kontextech. Kapitola III představuje typologii různých rolí a funkcí, které OOS plní při terciární prevenci radikalizace. Jsou v ní probrány tři klíčové funkce: samostatné intervence v oblasti deradikalizace, podpůrné služby v oblasti deradikalizace a služby na podporu rodiny. Kapitola IV se podrobněji zaměřuje na aspekty spolupráce mezi OOS poskytujícími služby v oblasti deradikalizace a státními orgány. Jsou zde probrány oblasti a formy spolupráce s důrazem na výzvy, ponaučení a inspirativní postupy v následujících oblastech: 1) tvorba politik, 2) financování a udržitelnost, 3) zajišťování kapacit a výměna znalostí, 4) postoupení případů, 5) správa případů, 6) reintegrace po propuštění, 7) spolupráce v případech souvisejících s bezpečností. A na závěr jsou v kapitole V uvedena doporučení pro tvůrce politik, státní orgány a OOS.

Pokud jde o **metodologii**, tato studie je kombinací rešerše literatury a primárních dat sesbíraných formou rozhovorů a průzkumu. Rozhovory byly uskutečněny v měsících září a říjnu roku 2021 se zástupci osmi OOS poskytujícími služby v oblasti deradikalizace. Tyto organizace byly vybrány jako zástupci různých zeměpisných poloh, různého prostředí pro provádění činnosti, různé délky působení, různých typů spolupráce s vládou a různých ideologických kontextů jejich primární cílové skupiny. Dále byl v září 2021 distribuován prostřednictvím e-mailu dotazník dalším 17 OOS poskytujícím služby v oblasti deradikalizace, který zodpovědělo 7 z nich (míra návratnosti: 42 %). Rozhovory a průzkum obsahovaly otázky týkající se organizace, jejího přístupu a činností, forem spolupráce s vládou a zkušeností s ní. V rámci kombinace shromážděných dat (z rozhovorů a průzkumu) je zastoupeno celkem 15 organizací provádějících 27 deradikalizačních intervencí z 9 zemí (Rakousko, Finsko, Francie, Německo, Lucembursko, Nizozemsko, Polsko, Slovensko a Švédsko). Studie dále čerpá z poznatků z předchozích činností RAN v oblasti deradikalizace a souvisejících témat.

Definice

Organizace občanské společnosti (OOS): „Organizace občanské společnosti (OOS) nebo nevládní organizace (NO) je nezisková dobrovolná občanská skupina organizovaná na místní, vnitrostátní nebo mezinárodní úrovni.“²⁵ Jedná se o „nestátní neziskové dobrovolné subjekty založené osobami v sociální sféře, které jsou nezávislé na státu a trhu.“²⁶ Často působí ze sociálních, humanitárních nebo politických důvodů. OOS se odlišují od občanské společnosti v tom, že občanská společnost se skládá nejen z NO, ale také z „aktérů, komunit a oficiálních nebo neoficiálních spolků s širokou škálou rolí, které [se zapojují] do veřejného života za účelem prosazování společných hodnot a cílů“.²⁷ Pojmy OOS a nevládní organizace se používají zaměnitelně. V této studii bude používán výraz OOS.

Úsilí o deradikalizaci znamená postupy a přístupy „poskytující podporu jednotlivcům, kteří si přejí opustit násilnou extremistickou skupinu nebo chtějí upustit od radikálních myšlenek“.²⁸ Cílem deradikalizačních intervencí může být pomoc s odpojením, deradikalizací, resocializací a reintegrací násilných extremistů.

²⁵ Organizace spojených národů. *Civil Society. Who we are.* [Občanská společnost. Kdo jsme.] Viz <https://www.un.org/en/civil-society/page/about-us>.

²⁶ Rámec pro podávání zpráv obecných zásad OSN. *Civil society organisations (CSOs).* [Organizace občanské společnosti (OOS).] Viz <https://www.ungpreporting.org/glossary/civil-society-organizations-csos/>.

²⁷ OBSE, 2020 s. 6.

²⁸ van de Donk a kol., 2020 s. 28.

Účastníci deradikalizačních intervencí – mohou to být jednotlivci, kteří se aktuálně podílejí na dění v prostředí násilného extremismu anebo na teroristických aktivitách; jednotlivci, kteří se pokusili odcestovat do válečných zón s cílem připojit se k militantním extremistickým skupinám, a vracející se zahraniční terorističtí bojovníci; jednotlivci, kteří byli radikalizováni ve věznicích, a jednotlivci, kteří se rozhodli opustit extremistické prostředí a vyhledat pomoc s odpojením nebo reintegrací. Výrazy účastník, klient a beneficiant běžně označují jednotlivce účastnící se deradikalizační intervence. OOS běžně používají výraz klient, aby zdůraznily dobrovolnost vztahu mezi dvěma stranami definovanými jako klient a poskytovatel služeb.²⁹ Výraz beneficiant se používá pro účastníky deradikalizační intervence, jejichž účast byla nařízena soudem nebo vězeňským personálem.

Terciární prevence radikalizace znamená cílené intervence ve vztahu k osobám, které jsou již zapojeny do dění v radikalizovaném prostředí a podílejí se na násilném extremismu, s cílem motivovat změnu a podpořit jejich odpoutání od násilného extremismu. Tyto intervence se mohou zaměřovat na odpojení, deradikalizaci, resocializaci nebo reintegraci, případně na kombinaci uvedených iniciativ. Terciární prevence radikalizace zahrnuje také intervence nabízené dotčeným osobám (např. příbuzným a odborníkům), které jsou v kontaktu s radikalizovanými osobami a vyhledají poradenství.

Násilní extremisté jsou osoby, které podporují myšlenky anebo jsou příslušníky skupin nebo hnutí, které podporují násilné prostředky k prosazování extremistické ideologie. Násilný extremismus také znamená „přesvědčení a činy osob, které podporují nebo používají násilí k dosažení ideologických, náboženských nebo politických cílů“.³⁰ To může zahrnovat terorismus a další formy politicky motivovaného násilí.³¹

II. OOS poskytující služby v oblasti deradikalizace v EU: různé přístupy v různých kontextech

Deradikalizační intervence OOS v EU jsou realizovány různými způsoby. V této části představíme vybrané příklady různých trajektorií OOS poskytujících služby v oblasti deradikalizace v různých kontextech. Podrobná analýza historických kontextů v jednotlivých zemích jde nad rámec této studie. Jsou zde však probrány příklady zavedení a uplatňování různých deradikalizačních intervencí OOS ze Skandinávie, Německa, Nizozemska a Francie.

První exit programy OOS byly zavedeny ve **Skandinávii** v reakci na vzestup násilného pravicového extremismu. V 90. letech 20. století došlo k prudkému nárůstu xenofobního násilí a rychlému zvyšování počtu mladých lidí, kteří se připojovali k rasistickým a pravicovým extremistickým skupinám a organizacím v mnoha evropských státech.³² Účast na násilných činech v těchto skupinách byla běžná, a někdy dokonce předpokládána.³³ Průzkum v Norsku ukázal, že pro mnoho mladých lidí, kteří byli součástí těchto hnutí, bylo nesmírně těžké se odpojit kvůli strachu z odvety ze strany členů skupiny, ke které dříve patřili, společenské stigmatizaci a nesnadnosti nalézt uznání jinde.³⁴ Navzdory nově vznikající potřebě podpory se úřady pro ochranu dětí a pracovníci s mládeží obávali pracovat s neonacisty a při interakci s těmito mladými lidmi reagovali se strachem a nejistotou.³⁵

První exit program OOS, **Exit Norway**, byl zaveden v Oslu v roce 1997 organizací občanské společnosti „Dospělí pro děti“ (Voksne for Barn). Jeho cílem bylo čelit výzvám a vyhovět potřebám pracovníků s mládeží, policistů, rodičů a několika dotčených mladých lidí, kteří vyhledávali pomoc s odpojením.³⁶ Během tří let fungování jako vládou financovaný pilotní projekt byla v rámci této iniciativy poskytnuta podpora mladým lidem, kteří chtěli upustit od extremismu, byla zavedena místní síť podpory

²⁹ Viz například *RAN Rehabilitation Manual [Příručka o resocializaci]* (2020).

³⁰ UNODC. *The Doha Declaration: Promoting a culture of lawfulness [Prohlášení z Dauhá: Prosazování kultury zákonnosti]* (2018). Viz <https://www.unodc.org/e4j/en/terrorism/module-2/key-issues/radicalization-violent-extremism.html>.

³¹ Ibid.

³² Bjørgo, van Donselaar, Grunenberg, 2009.

³³ Ibid.

³⁴ Fangen, 1995; Bjørgo, 2002 citováno v publikaci Bjørgo, van Donselaar, Grunenberg, 2009.

³⁵ Bjørgo, van Donselaar, Grunenberg, 2009 s. 135.

³⁶ Informace o iniciativě Exit Norway uvedené v tomto odstavci vycházejí z publikace Bjørgo, van Donselaar, Grunenberg, 2009.

rodičů, bylo vyškoleno 700 odborníků z praxe a došlo k navázání spolupráce s obecními a jinými státními úřady. Po třech letech byl program přerušen z důvodu nedostatku financí, avšak deradikalizační aktivity se staly součástí práce obecních úřadů a policie. Iniciativa Exit Norway také inspirovala řadu organizací napříč celou Evropou k vytvoření vlastních deradikalizačních iniciativ.

Iniciativa **Exit Sweden** byla zavedena v roce 1998 pod záštitou nadace Fryshuset. Měla obdobné cíle, ale byla realizována odlišně.³⁷ Jednou z klíčových charakteristik vládou financovaného švédského modelu je prominentní role někdejších pravicových extremistů (bývalých členů) jak na pozici zaměstnanců, tak ve vedení organizace. To značně zvýšilo důvěryhodnost programu u cílové skupiny, ale také představovalo problémy z důvodu nedostatečné kompetence pro účely organizačního řízení a personální administrativy.³⁸ Profesionalizace této iniciativy začala v roce 2002, kdy do skupiny bývalých členů přibyl terapeut, který otevřel cestu ke standardizaci způsobů a procesů. Od roku 2006 je do programu zapojen mezioborový tým případových pracovníků zahrnující terapeuty, sociální pedagogy a sociální pracovníky, kteří s bývalými členy neonacistického hnutí spolupracují. Intervence nabízí psychosociální podporu a napomáhá reintegraci pravicových extremistů. Od roku 2020 poskytuje program podporu také vracejícím se zahraničním teroristickým bojovníkům. Od té doby byly obdobné exit programy zavedeny v několika zemích, například v Německu (v roce 2000), v USA (v roce 2015), na Slovensku (v roce 2015), v Polsku (v roce 2018) a ve Finsku (v roce 2020).³⁹

V **Německu** je od druhé světové války jednou z hlavních politik podpora demokracie a prevence radikalizace, což se také odráží ve financování ze strany vlády. V důsledku toho byla zavedena řada intervencí ze strany státu a OOS na všech úrovních prevence radikalizace – primární, sekundární i terciární.⁴⁰ Vzhledem k různorodému násilnému, pravicovému, islamistickému a levicovému prostředí existuje v Německu široké spektrum potřeb v oblasti deradikalizace. V důsledku toho vznikly v reakci na tyto potřeby rozličné deradikalizační postupy a modely organizované státem a OOS. Tyto postupy se často navzájem doplňují co do svého zeměpisného rozsahu, cílové skupiny, typů služeb a uplatňovaných metod.

První exit program v Německu byl **Exit Germany**. Zavedla jej organizace občanské společnosti „Centrum pro demokratickou kulturu“ (ZDK, Gesellschaft Demokratische Kultur gGmbH). Podobně jako v případě Exit Sweden i tento program zapojuje společně s dalšími odborníky někdejší pravicové extremisty jako případové pracovníky. Nabízejí psychosociální podporu a pomoc s funkční a sociální reintegrací na vnitrostátní úrovni pro jedince, kteří se rozhodnou opustit prostředí pravicového extremismu. V roce 2012 zavedla tato OOS novou intervenci s názvem Hayat Germany s cílem poskytovat poradenské služby rodinným příslušníkům násilných islamistických extremistů. Později začala nabízet také podporu přímo pro násilné islamistické extremisty.

V roce 2004 byla založena OOS **Violence Prevention Network (VPN)**, která poskytuje deradikalizační služby pravicovým extremistům. Dnes tato OOS provozuje 10 regionálních poboček a vede několik vězeňských programů v celé zemi.⁴¹ Tato OOS začala v roce 2011 nabízet intervence zatčeným dospělým delikventům s teroristickou minulostí.

V roce 2014 se její práce systematicky rozšířila a zahrnovala také vracející se zahraniční teroristické bojovníky a osoby silně radikalizované v násilném islamistickém extremismu. Když se zjistilo, jaká je důležitost genderově specifických rolí a struktur při radikalizaci, staly se součástí cílové skupiny této OOS na několik let také ženy a dívky.⁴² V roce 2015 pověřilo Spolkové ministerstvo pro rodinné záležitosti, seniory, ženy a mladistvé organizaci VPN vypracováním strukturálních opatření pro deradikalizaci v nápravných zařízeních.⁴³ Od té doby VPN, společně s dalšími spolupracujícími partnery, koordinuje „společný vývoj vnitrostátních norem a kritérií kvality pro prevenci radikalizace a deradikalizaci v nápravných zařízeních a probačním systému“.⁴⁴ Celostátní vzdělávací programy se zaměřují na tři hlavní body: 1) včasná detekce/diagnostika radikalizace, 2) prevence procesů radikalizace cílící na zadržené mladistvé, 3) iniciace procesů deradikalizace a odpojení a poskytnutí příslušné pomoci.⁴⁵ Služby pomoci s odpojením jsou poskytovány v nápravných zařízeních, institucích pro mladistvé delikventy a v kancelářích Soudní sociální služby (Ambulanter Justizsozialdienst) v celém Německu.

³⁷ Bjørgo, van Donselaar, Grunenberg, 2009.

³⁸ Ibid.

³⁹ Bylo zavedeno více krátkodobějších pilotních projektů inspirovaných exit programy: dva v Nizozemsku v roce 2007 a jeden ve Finsku (Radinet) v roce 2000.

⁴⁰ Extremismuspräventionsatlas je interaktivní databáze, kde je uveden seznam intervencí ze strany státu a OOS na primární, sekundární a terciární úrovni prevence. Viz https://www.handbuch-extremismuspraevention.de/HEX/DE/Angebote/Angebote_suchen/angebote_suchen_node.html;jsessionid=3390D4A192116B47465CE68CA9520554.live602.

⁴¹ Ibid.

⁴² Viz <https://violence-prevention-network.de/extremismus/deradikalisierung/?lang=en>.

⁴³ Viz <https://violence-prevention-network.de/extremismus/intervention/?lang=en>.

⁴⁴ Viz <https://violence-prevention-network.de/extremismus/intervention/?lang=en>.

⁴⁵ Viz <https://violence-prevention-network.de/menschen/justizvollzug-bewaehrungshilfe/?lang=en>.

Dalším příkladem systematické spolupráce mezi německou vládou a několika OOS v této oblasti je vytvoření Poradenského centra pro radikalizaci. Po prvním džihádistickém útoku ve Frankfurtu v roce 2011, který měl fatální následky, a s ohledem na zvyšující se úroveň hrozeb byl Spolkový úřad pro migraci a uprchlíky (BAMF, Bundesamt für Migration und Flüchtlinge) pověřen zřízením a provozováním „poradenského centra pro příbuzné radikalizovaných muslimů“.⁴⁶ Proto bylo zřízeno Poradenské centrum pro radikalizaci BAMF, které bylo oficiálně otevřeno zpřístupněním bezplatné celostátní linky pomoci 1. ledna 2012. Společně s linkou pomoci byl zaveden také celostátní systém pro postupování případů, který sestává ze sítě místních partnerů OOS, včetně organizací VPN a ZDK. Tato vládou provozovaná linka pomoci je navržena tak, aby měla nízké vstupní limity a malé nároky na byrokracii. Poskytuje základní informace o záležitostech, jako jsou radikalizace, islamismus, salafismus a džihádismus, a o jejich právních a trestních aspektech. Jednou z důležitých funkcí této linky pomoci je posoudit, zda daný případ vyžaduje další opatření na úrovni sekundární nebo terciární prevence. Pokud ano, je případ předán kvalifikovanému partnerovi OOS, který působí v příslušné zeměpisné oblasti. Tento přístup účinně kombinuje vládní zdroje a zdroje OOS pro účely včasné detekce a posouzení potřeb ve velkém rozsahu a zároveň zajišťuje lokální propracované intervence pro aktivaci deradikalizačního procesu v případě potřeby.

První program odpojení a deradikalizace v **Nizozemsku** byl zaveden vládou v roce 2012 pod názvem „Terorismus, Extremismus, Radikalizace“ (TER). Jeho cílem bylo zlepšit reintegraci extremistických delikventů.⁴⁷ V roce 2014 však byl z důvodu zvýšeného stupně ohrožení terorismem v zemi vytvořen Akční program pro integrovaný přístup k džihádismu, který stanovil nová opatření s prohlášením, že „všichni dotčení občané musí mít možnost spolehnout se na podporu“.⁴⁸ Cílem těchto nových opatření bylo poskytnout pomoc s deradikalizací jednotlivcům mimo systém trestního soudnictví a také pomoc dotčeným osobám, jako jsou rodiny s příbuznými, kteří plánují odcestovat nebo kteří odcestovali do válečných zón. Bylo rozhodnuto, že „nejvhodnějším způsobem, jak tuto službu vykonávat, je oddělit ji od vlády“.⁴⁹

Proto byla požádána o spolupráci OOS Fier („Proud“). Fier je vnitrostátní poskytovatel služeb v oblasti duševního zdraví se značnými zkušenostmi s řešením domácího násilí, zneužívání dětí, násilí páchaného ve jménu cti, obchodování s lidmi, sexuálního násilí a traumatizace dětí a dospělých.⁵⁰ Organizace Fier byla vybrána jako nejvhodnější subjekt z mnoha důvodů: měla zkušenosti s prací na pomezí zdravotní péče a zajišťování bezpečnosti; měla značné odborné kvalifikace k poskytování služeb na ochranu duševního zdraví širokému spektru skupin obyvatelstva; měla oddělení výzkumu; a již působila v rámci různých systémů vládního financování.⁵¹ Organizace byla ochotna se tohoto úkolu ujmout a byly zřízeny dva útvary: exit program Forsa a Centrum pro podporu rodiny.

Oba tyto útvary byly později začleněny do **Národního centra na podporu proti extremismu** (LSE, Landelijk Steunpunt Extremisme), který působí jako jedno z oddělení v organizaci Fier. Centrum pro podporu rodiny nabízí rady, jak jednat s radikalizovanými a radikalizujícími členy rodiny. Forsa poskytuje pomoc s odpojením a deradikalizací v celé zemi.⁵² Většina účastníků exit programu je doporučena obecními úřady nebo přímo občany (nebo jejich rodinami) zapojeními do extremismu.⁵³ Exit programu se mohou účastnit také vězni. Rozdíl mezi účastníky druhého jmenovaného programu a státního programu TER spočívá v tom, že LSE působí na základě dobrovolné účasti, což znamená, že klientům není soudně přidělen povinný dohled, jako je tomu v případě TER.⁵⁴

Francie tradičně uplatňuje při boji proti terorismu přístup se zaměřením na bezpečnost.⁵⁵ Vzhledem k dramatickému nárůstu počtu pachatelů teroristických činů v zemi se začaly prozkoumávat možnosti zavedení programů odpojení ve věznicích a v rámci výkonu podmíněčného trestu. V roce 2020 bylo ve vazbě 558 vězňů odsouzených za trestné činy související s terorismem (93,5 % z nich byli džihádisté)⁵⁶ a mezi lety 2019 a 2021 bylo propuštěno přibližně 120 radikalizovaných delikventů a pachatelů teroristických činů.⁵⁷ Předpokládá se, že do roku 2024 bude propuštěno dalších 130.⁵⁸ Další problém představuje širší škála trestů odnětí svobody.⁵⁹ Vzhledem

⁴⁶ Nařízení Spolkového ministerstva vnitra (BMI) ze dne 13. prosince 2011 citované v publikaci Uhlmann, 2017 s. 26.

⁴⁷ Van der Heide a Schuurman, 2018.

⁴⁸ Andersson Elffers Felix, 2018 s. 10. Viz

<https://www.landelijksteunpuntextremisme.nl/mediadepot/1702325ce56c/EvaluationofForsaandtheFamilySupportCentre.pdf>.

⁴⁹ Andersson Elffers Felix, 2018 s. 8. Viz

<https://www.landelijksteunpuntextremisme.nl/mediadepot/1702325ce56c/EvaluationofForsaandtheFamilySupportCentre.pdf>.

⁵⁰ Viz <https://www.fier.nl/over-fier>.

⁵¹ Andersson Elffers Felix, 2018 s. 8. Viz

<https://www.landelijksteunpuntextremisme.nl/mediadepot/1702325ce56c/EvaluationofForsaandtheFamilySupportCentre.pdf>.

⁵² Van der Heide a Schuurman, 2018.

⁵³ Van der Heide a Schuurman, 2018.

⁵⁴ Van der Heide a Schuurman, 2018.

⁵⁵ Hecker, 2021.

⁵⁶ Basra a Neumann, 2020.

⁵⁷ Síť pro zvyšování povědomí o radikalizaci (2022) uvádí údaje poskytnuté francouzským Ministerstvem spravedlnosti.

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Basra a Neuman, 2020.

k velkému podílu krátkodobých trestů má systém trestního soudnictví omezené možnosti k ovlivnění procesu změny. Za účelem systematického řešení těchto problémů zavedla francouzská vězeňská správa nový proces řízení rizik radikalizace a mezioborový program intervence ve věznicích.⁶⁰

Vláda se zároveň zabývala možnostmi vytvoření intervencí na podporu reintegrace po propuštění. V roce 2016 byl v Paříži zaveden experimentální program s názvem „Výzkum a intervence v oblasti extremistického násilí“ (RIVE, Research and Intervention on Extremist Violence). Po skončení projektu vyhlásila vláda nové výběrové řízení s cílem zajistit pokračování služeb po propuštění, rozšířit je a dále zlepšovat. Vítězem výběrového řízení byly dvě OOS – Artemis a Groupe SOS Solidarités, které spojily síly a ve spolupráci s vězeňskou správou vytvořily v roce 2018 **Program individualizované podpory a sociální reafiliace (Program PAIRS)**⁶¹.

Groupe SOS Solidarités je zastřešující organizace, která zaměstnává 21 500 osob v 600 členských organizacích.⁶² Jedná se o velký sociální podnik s 35 lety zkušeností s bojem proti sociálním nerovnostem (závislost, bezdomovectví, zdravotní postižení, ochrana dětí, péče o mladistvé, ochrana zdraví, digitální negramotnost apod.). Artemis je organizace, která vyvíjí a vede vzdělávací projekty na boj proti radikalizaci, podporu dialogu mezi kulturami, boj proti předsudkům a vyvracení konspiračních teorií.⁶³

Program PAIRS byl zaveden jako vládou financovaný tříletý pilotní projekt s centry v Paříži a Marseille otevřenými v roce 2018 a následně v Lyonu a Lille v roce 2019. Tato intervence se zaměřuje primárně na poskytování dlouhodobé podpory pachatelům teroristických činů a radikalizovaným delikventům v podmínce při jejich reintegraci po propuštění. Program uplatňuje individualizovaný mezioborový přístup, nabízí 20 hodin intervence týdně po dobu 1 až 1,5 roku a kombinuje individuální a skupinové aktivity. Program je postaven na třech pilířích: psychologické podpoře, náboženské mediaci a opatřeních pro efektivní reintegraci. Intervence je vnímána jako doplňková služba vězeňských a probačních programů a OOS, které ji provádějí, jsou považovány za partnery usilující o dosažení stejného cíle.⁶⁴

Tyto **vybrané příklady** ukazují, že OOS hrají v úsilí o deradikalizaci v různých kontextech různé role. Některé OOS zavedly své programy intervence přístupem „zdola nahoru“, rozpoznaly problém, který se vyskytl v jejich komunitách, a reagovaly na něj (např. intervence Exit Sweden, Exit Germany, Exit Slovakia a Finnish Exit 2020). Tyto programy jsou schopny reagovat na potřeby násilných extremistů, kteří často nejsou ochotni žádat o pomoc státní orgány. Tyto OOS také nabízejí poradenské služby pro dotčené rodinné příslušníky.

Poslední dobou, kdy si vlády více uvědomují důležitost deradikalizačních služeb, roste počet příkladů intervencí typu „shora dolů“. Vlády mohou pověřit OOS, aby vypracovaly a provozovaly exit programy ve věznicích (např. intervence VPN a LSE ve věznicích) nebo při výkonu podmíněčného trestu na podporu reintegrace (např. PAIRS). Mohou také najmout OOS za účelem poskytování služeb mimo systém trestního soudnictví pro radikalizované jednotlivce a dotčené rodinné příslušníky (např. program LSE Forsa a Centrum pro podporu rodiny). V tomto prostředí práce OOS doplňuje vládní služby a překlenuje mezery co do znalostí a kapacit poskytováním specializovaných odborných znalostí a dovedností při terciární prevenci radikalizace.

⁶⁰ Síť pro zvyšování povědomí o radikalizaci, 2022.

⁶¹ Programme d'Accompagnement Individualisé et de Réaffiliation Sociale (PAIRS).

⁶² Informace o organizaci jsou převzaty z její webové stránky na adrese <https://www.groupe-sos.org/le-groupe/qui-sommes-nous/>.

⁶³ Viz <https://www.association-artemis.com/qui-sommes-nous/>.

⁶⁴ Síť pro zvyšování povědomí o radikalizaci, 2022.

III. Role OOS při terciární prevenci radikalizace: typologie

Terciární prevence radikalizace obnáší poskytování cílené intervence ve vztahu k osobám, které jsou již zapojeny do dění v radikalizovaném prostředí a podílejí se na násilném extremismu, s cílem motivovat změnu a podpořit proces jejich deradikalizace. Tyto intervence se mohou zaměřovat na odpojení, deradikalizaci, resocializaci nebo (sociální a funkční) reintegraci, případně na kombinaci těchto aktivit. OOS působí v oblasti terciární prevence radikalizace v několika členských státech. Mohou být různými způsoby začleněny v širším spektru architektury prevence násilného terorismu a boje proti němu v dané zemi. Na obrázku 1 je představena typologie⁶⁵ rolí, které OOS zastávají při terciární prevenci radikalizace, a to na základě primární cílové skupiny pro jejich služby a typu poskytované intervence.

Obrázek 1: Typologie rolí OOS při terciární prevenci radikalizace v EU⁶⁶

Primary target audience	Violent extremist individuals		Concerned individuals (e.g. family members, friends, professionals)
	Stand-alone exit interventions Exit programmes or projects	Exit support services Methods/ practices relevant to exit participants	Support services for concerned individuals - Phone helplines - Counselling services - Parent support groups
Type of intervention			

Primární cílovou skupinou intervence OOS při terciární prevenci mohou být násilní extremisté nebo dotčené osoby, jako jsou příbuzní, přátelé nebo odborníci, kteří mají strach o radikalizované nebo radikalizující osoby. Intervence, které OOS nabízejí násilným extremistům, lze rozčlenit na samostatné deradikalizační intervence a podpůrné deradikalizační služby. Pro dotčené osoby poskytují OOS telefonní linky pomoci, poradenské služby nebo podpůrné skupiny. Tyto různé typy intervencí jsou podrobněji probrány v následujících kapitolách.

⁶⁵ Typologie vychází z publikace sítě pro zvyšování povědomí o radikalizaci, 2017; sítě pro zvyšování povědomí o radikalizaci, 2019.

⁶⁶ Typologie vychází z publikace sítě pro zvyšování povědomí o radikalizaci, 2017; sítě pro zvyšování povědomí o radikalizaci, 2019.

Samostatné deradikalizační intervence OOS

Velká část deradikalizačních služeb cílených na násilné extremisty má podobu samostatných⁶⁷ deradikalizačních intervencí, jak je vidět na obrázku 1. Intervence probrané v této části se týkají samostatných exit programů nebo projektů. **Program** je definován jako „předpřipravený balíček odborných znalostí, konceptů a opatření a také jako organizační struktura, kterou lze zavést na lokální úrovni“⁶⁸ a je opakovatelná. **Projekt** je definován jako „samostatná iniciativa zavedená za účelem vyřešení konkrétního problému“⁶⁹ a „může být inspirován myšlenkami, metodami a aspekty jiných projektů a sestaven tak, jak organizace považují za vhodné“.⁷⁰

Jeden hlavní rozdíl mezi těmito dvěma typy intervencí spočívá v tom, že projekty jsou obvykle časově omezené. Jsou zřízeny jako pilotní projekt za účelem zjištění, jak intervence funguje a zda odpovídá potřebám cílové skupiny. Po skončení projektového období se provádí posouzení, které pomáhá stanovit, jestli by měl projekt pokračovat a jestli jsou zapotřebí nějaké změny. Samostatné deradikalizační intervence mají za cíl odpojení nebo deradikalizaci nebo reintegraci násilných extremistů či osob, které se rozhodly opustit (nebo již opustily) extremistické prostředí a vyhledávají pomoc.

Jak je vidět na obrázku 2, deradikalizační intervence OOS byly identifikovány v 10 z 27 členských států EU, konkrétně v Belgii, Německu, Francii, Lucembursku, Nizozemsku, Rakousku, Polsku, na Slovensku, ve Finsku a Švédsku.⁷¹

Obrázek 2: Členské státy EU, kde probíhají deradikalizační intervence OOS⁷²

⁶⁷ Výraz použil Koehler, 2020 a síť pro zvyšování povědomí o radikalizaci, 2017 s. 2.

⁶⁸ Síť pro zvyšování povědomí o radikalizaci, 2017 s. 2.

⁶⁹ Ibid.

⁷⁰ Ibid.

⁷¹ Obrázek 3 byl vytvořen na základě posouzení postupů uvedených v databázi postupů RAN a na základě intervencí uvedených jako „deradikalizační strategie“ v publikaci *RAN Collection of Approaches and Practices [Sbírka přístupů a postupů RAN]* (2019). Databáze postupů RAN je k dispozici na stránce https://ec.europa.eu/home-affairs/networks/radicalisation-awareness-network-ran/collection-inspiring-practices/ran-collection-search_en.

⁷² Ibid.

Legenda

Modrá: Členské státy EU, kde probíhají deradikalizační intervence OOS

Tmavě šedá: Členské státy EU, kde nebyly zjištěny deradikalizační intervence OOS

Světle šedá: Nečlenské státy EU

V 7 z 10 zemí probíhá jedna deradikalizační intervence.⁷³ V Rakousku a Finsku byly zjištěny dva exit programy OOS. V Německu se odhaduje, že více než 20 OOS provádí přes 30 programů.⁷⁴ Co se týká zeměpisného rozsahu jejich působnosti, OOS pracují s účastníky na místní, regionální a vnitrostátní úrovni. Některé OOS působí na mezinárodní úrovni. Například Centrum expertízy a poradenství pro intervenci a prevenci radikalismu a extremismu (CEAPIRE, Centre of Expertise and Advice for Prevention and Intervention of Radicalism and Extremism) je OOS se sídlem v Antverpách, která vyvíjí úsilí o deradikalizaci ve dvou zemích, konkrétně v Belgii a Nizozemsku.

Účastníci

Některé organizace se specializují na poskytování služeb jedincům vystaveným specifickému ideologickému prostředí, jiné zase nabízejí služby nezávisle na ideologické příslušnosti. Informace získané na základě rozhovorů a průzkumu naznačují, že OOS nabízející služby násilným pravicovým extremistům existují v Německu, Polsku a na Slovensku; OOS nabízející služby násilným islamistickým extremistům existují v Německu, Francii a Rakousku; a OOS nabízející služby oběma skupinám existují v Německu, Lucembursku, Nizozemsku, Rakousku a Finsku. Alespoň jedna OOS nabízí služby výhradně násilným levicovým extremistům v Německu. Další OOS v Německu, Lucembursku, Nizozemsku, Rakousku a Finsku uvedly, že poskytují podporu extremistům bez ohledu na jejich ideologickou příslušnost. OOS uvedly, že pracují s osobami vystavenými ekofašismu, extremistům za práva zvířat, konspiračním teoriím nebo paramilitantním jednotkám financovaným Ruskem.

10 z 15 organizací provádějících samostatné deradikalizační intervence, se kterými byl veden rozhovor nebo průzkum, uvedlo, že pracují s vracejícími se zahraničními teroristickými bojovníky v Německu, Francii, Nizozemsku, Rakousku, Finsku a Švédsku. Někteří odborníci z praxe uvádějí, že nově vznikající cílovou skupinou jsou vracející se zahraniční teroristické bojovnice. Jedna OOS uvedla, že pracovala s osobami bez dokladů.

Zatímco primární cílovou skupinou těchto samostatných exit programů jsou radikalizovaní jednotlivci, většina OOS uvedla, že nabízí služby rodinným příslušníkům, přátelům nebo dotčeným odborníkům, kteří se na ně obrátí o radu.

Charakter účasti

Účast na programech může být na dobrovolné nebo nedobrovolné bázi. Převážná většina intervencí (jak ve věznicích, tak mimo ně) funguje na dobrovolné bázi a klade důraz na to, že je důležité, aby se jejich programů klienti účastnili dobrovolně. V kontextu EU nedobrovolná účast znamená, že soud jednotlivci nařídí, aby se účastnil exit programu jako součást svého trestu, nebo je účast podmínkou podmíněného trestu nebo předčasného propuštění.

Například většina účastníků francouzského programu PAIRS má účast nařizenu soudně, menší části z nich je účast uložena ve vazbě. Při nesplnění požadavků programu hrozí, že opatření bude odvoláno a jedinec bude umístěn do vazby.⁷⁵ Důležité však je, že vězni se mohou programu účastnit také dobrovolně.

⁷³ Ibid.

⁷⁴ Následující databáze obsahuje německé programy primární, sekundární a terciární intervence proti radikalizaci: https://www.handbuch-extremismuspraevention.de/HEX/DE/Angebote/Angebote_suchen/angebote_suchen_node.html;jsessionid=3390D4A192116B47465CE68CA9520554.live602.

⁷⁵ Hecker, 2021.

Prostředí provádění

Exit programy OOS v EU jsou prováděny v různém prostředí, v rámci systému trestního soudnictví i mimo něj. Prostředí provádění ovlivňuje řadu faktorů: například to, jak OOS oslovují cílovou skupinu (kontaktní přístup) a jakými způsoby spolupracují se státními orgány. Většina OOS působí v otevřeném prostředí, což znamená, že mohou poskytovat služby jednotlivcům v rámci systému trestního soudnictví i mimo něj. Další programy OOS jsou určeny speciálně pro účastníky v systému trestního soudnictví (ve vazbě, ve vězení nebo v podmínce). Některé OOS vedou programy v obou typech prostředí, například DERAD v Rakousku, LSE v Nizozemsku, poradenské centrum Advice Centre Hesse v Německu a Respect.lu v Lucembursku. V rámci terciární prevence v EU nebyla zjištěna žádná praxe, kde by služby v oblasti deradikalizace probíhaly výhradně online, ale je snaha o vytvoření přístupů na webových stránkách (například pilotní projekt Prisma Online v Německu⁷⁶).

Účastníci exit programů OOS, které jsou realizovány v otevřeném prostředí, mohou být ze systému trestního soudnictví i mimo něj. Protože OOS pracují nezávisle na státních orgánech, jejich výhodou je, že mohou přilákat jednotlivce, kteří nejsou ochotni požádat o pomoc státní instituce. Deradikalizační intervence, které jsou realizovány v otevřeném prostředí, se spoléhají na to, že **první kontakt** s nimi iniciují potenciální účastníci nebo že jim budou klienti doporučeni. To znamená, že pracují s klienty, kteří jsou minimálně ochotni zvážit myšlenku odchodu z extremistické skupiny a iniciovali první krok k navázání kontaktu s organizací.⁷⁷

Výhodou tohoto přístupu je, že takovým intervencím se budou účastníci méně bránit, a že tak mohou být spojeny s vyšší mírou angažovanosti na rozdíl od intervencí, které využívají aktivní kontaktní přístup, nebo od intervencí s povinnou účastí. Je však důležité poznamenat, že motivace účastníků často kolísá, a to i v případech, kdy kontakt sami iniciují. Dostupnost a rychlá reakce na straně pracovníků OOS jsou tedy důležitými faktory pro upevnění počáteční motivace těchto jedinců k upuštění od extremismu.

OOS, které působí v otevřeném prostředí, musí sebe a svou práci zviditelňovat a zvyšovat povědomí v rámci komunity, zejména u potenciálních klientů a tzv. zprostředkovatelů, jako jsou policisté, sociální pracovníci nebo pracovníci s mládeží, kteří mohou klienty doporučit.⁷⁸ OOS využívají různé strategie **zviditelňování**, propagují své služby v rámci komunity, online nebo ústně. Další strategie zahrnují spolupráci s místními médii při přípravě osvětových akcí a mediálních kampaní nebo spolupráci s technologickými firmami při vytváření cílené reklamy na platformách sociálních sítí.

Například informace o Exit Sweden se během prvních 10 let jejího působení pravidelně objevovaly v místních a celostátních médiích.⁷⁹ Místní média informovala o akcích, které tato OOS organizovala v rámci prevence radikalizace ve školách, kde bývalí členové extremistických skupin přednášeli o svých životních příbězích studentům. V celostátních médiích se bývalí členové dělili o své vlastní zkušenosti, aby se zvýšilo povědomí veřejnosti a oslovili se potenciální klienti. Exit Germany vedla řadu kampaní cílených na pravice extremistické prostředí a také na širokou veřejnost. Některým počínům se dostalo pokrytí v mezinárodních médiích díky kreativité jejich provedení.⁸⁰

OOS působící v otevřeném prostředí mohou klienty získat také prostřednictvím **doporučení**. Doporučení mohou dát učitelé, zaměstnavatelé, zdravotníci, sociální pracovníci, policisté, vězeňský personál a probační pracovníci. První zatčení nebo uvěznění radikalizovaných osob může být pro intervenci obzvláště důležité. Osoby, které se dostanou do vazby nebo do vězení, mohou zažívat osobní krizi, což může být příležitostí k tomu, aby se zamyslely nad svými životními volbami. To může přinést kognitivní poznání⁸¹, které může v konečném důsledku vést k deradikalizaci. Proto je důležité, aby policisté a vězeňský personál využili sílu těchto zranitelných situací a informovali potenciální klienty o existenci deradikalizačních služeb. Informační akce

⁷⁶ Viz <https://prisma.online/ueber-uns/>.

⁷⁷ Koehler, 2017a.

⁷⁸ Koehler (2017a) označuje tuto strategii za pasivní kontaktní přístup.

⁷⁹ Osobní komunikace s Robertem Örellem, bývalým ředitelem Exit Sweden, ze dne 5. prosince 2021.

⁸⁰ Viz <https://www.exit-deutschland.de/projekte/>. Během jedné kampaně s názvem „Trojské tričko“ se rozdávala trička na neonacistickém koncertu v Německu. Na tričku byl vytištěn nápis „Rebel“. Po vyprání trička došlo k odstranění svrchní vrstvy tisku a odkrytí textu: „Když se může změnit tričko, dokážeš to taky.“ V další kampani s názvem „Nacisté proti nacistům“ přispěly místní firmy iniciativě Exit Germany určitou peněžní částkou za každý krok během neonacistického pochodu. Neonacistické skupiny tak aktivně přispívaly na sponzorování iniciativy Exit Germany každým krokem, který ušly během pochodů. V online verzi kampaně se vybíral příspěvek určený pro organizace pomáhající uprchlíkům, a to ve výši 1 eura za každý nenávistný komentář na sociálních sítích. Viz <https://www.exit-deutschland.de/english/>.

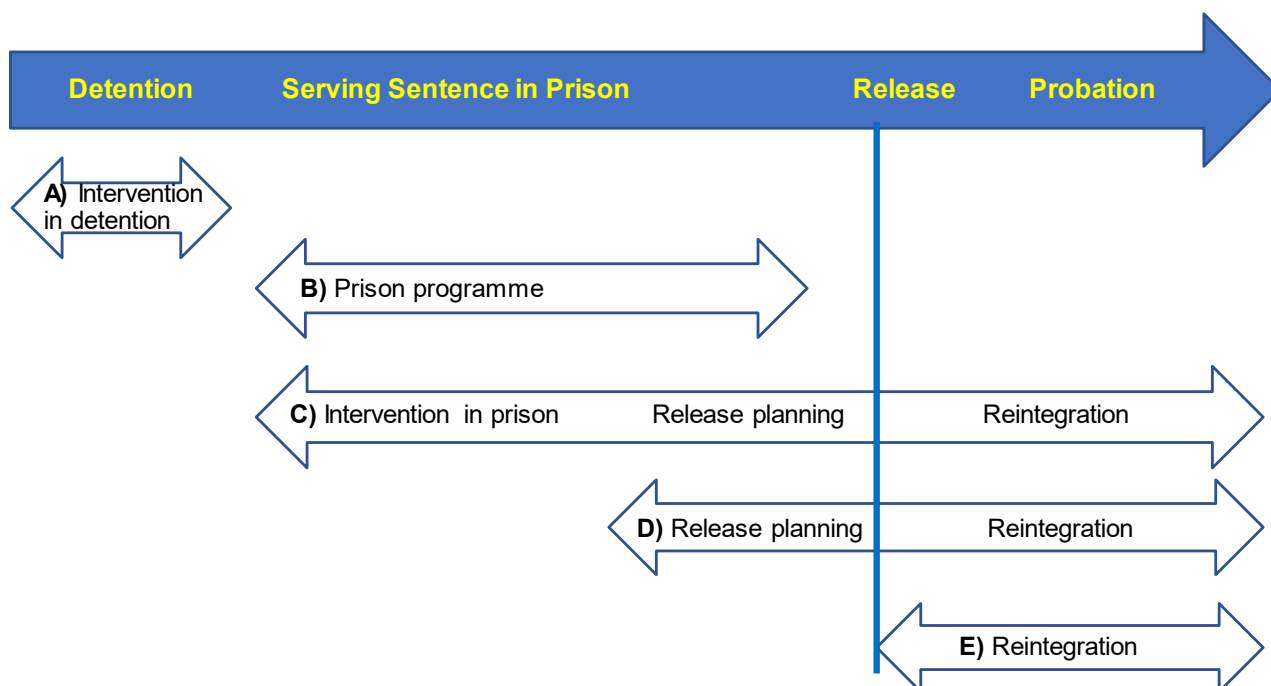
⁸¹ Koehler, 2017a.

a osvětové školení určené speciálně pro odborníky pomáhají budovat vztahy a zvyšovat viditelnost pro potenciální doporučené klienty. Například německý program Legato organizuje každý týden neformální akce pro vytváření sítí a diskuzní skupiny pro vězeňské a probační pracovníky za účelem zvýšení povědomí, poskytnutí podpory s vyhledáváním poradenství a pomoci a budování důvěry.

Mezi **příklady** deradikalizačních intervencí, které jsou realizovány v otevřeném prostředí, patří CEAPIRE v Belgii, finské Aggredi a Exit 2020, CODEX v Polsku, Exit Slovakia a Exit Sweden. Mezi příklady těchto programů v Německu patří poradenská centra, která provozuje VPN, Exit Germany, Hayat Germany, JUMP, Bidaya a ExLex a další.

Některé exit programy OOS jsou určeny pro účastníky **v rámci systému trestního soudnictví**. Liší se od programů OOS realizovaných v otevřeném prostředí, protože jsou vytvořeny speciálně pro uplatnění v rámci systému trestního soudnictví a jejich účastníky jsou vězni odsouzení za trestné činy související s terorismem, osoby ve výkonu podmíněného trestu nebo vzácně také osoby zadržené ve vyšetřovací vazbě. V tomto prostředí je obvyklá užší spolupráce mezi OOS a příslušnými státními orgány na doporučení a správě případů. Například při spolupráci na základě jednotlivých případů jsou zavedeny profesionální sítě a komunikační kanály pro neformální výměnu informací a poskytování služeb. Při systematictější formě spolupráce OOS poskytující deradikalizační služby úzce spolupracují se státními institucemi. Případoví pracovníci OOS jsou pak součástí meziagenturních týmů, které řídí případy pachatelů násilného extremismu. OOS obvykle přispívají k práci meziagenturních týmů svými odbornými znalostmi v oblasti radikalizace a úsilí o deradikalizaci, svými metodami, dovednostmi a zkušenostmi s prací s pachateli násilného extremismu. V mnoha ohledech nastolují psychosociální a vzdělávací perspektivu, která doplňuje přístup založený na zajišťování bezpečnosti. Na obrázku 3 níže jsou zobrazeny různé způsoby působení deradikalizačních intervencí OOS v procesu zajištění – odnětí svobody – výkonu podmíněného trestu.

Obrázek 3: Typy deradikalizačních intervencí OOS v rámci systému trestního soudnictví

Několik intervencí OOS nabízí služby osobám zadrženým z důvodu ideologicky motivovaných trestných činů (**Typ A**): NEUSTART v Rakousku, francouzský program PAIRS a VPN v Německu. NEUSTART nabízí

intervenci s názvem „konference v rámci sociálních vazeb“ osobám drženým ve vyšetřovací vazbě. Koordinátor OOS organizuje schůzky, na kterých zadržená osoba spolupracuje se svou sítí sociálních vazeb na plánu, který je poté prezentován soudci při soudním řízení. Plán je zvažován jako podružný faktor při rozhodování o trestu.⁸²

Třebaže většina státních programů je realizována ve věznicích, existují také některé intervence OOS, které jsou určeny speciálně pro vězně (**Typ B**). Rakouský program DERAD funguje různými způsoby – jedním z nich jsou individuální intervenční pohovory a také skupinové intervence pro odsouzené teroristy, zahraniční teroristické bojovníky nebo příznivce teroristických organizací ve věznicích. Cílem těchto intervencí je napomoci deradikalizaci pomocí „kontranarativů a alternativních narativů zaměřených na politickou ideologii salafismu, která může vést k násilnému extremismu nebo terorismu“.⁸³ Organizace také nabízí posouzení možné radikalizace vězňů ve věznicích a dalších institucích a pořádá skupinová sezení pro vězně za účelem prevence radikalizace.

Většina intervencí OOS spadá do kategorií typu C, D a E. Intervence **typu C** nabízejí služby během celého procesu odnětí svobody / výkonu podmíněčného trestu a také po jeho ukončení. Například ve vězeňských programech VPN⁸⁴ v Německu jmenuje OOS manažera případu, který je hlavní kontaktní osobou pro účastníka programu od doby, kdy si klient odpykává svůj trest odnětí svobody, přes plánování propuštění až po dobu po propuštění na svobodu. Manažer případu odpovídá za koordinaci různých intervencí v různých fázích procesu nebo může vést meziagenturní případové konference či se jich účastnit. Ve vězení VPN poskytuje individuální i skupinové intervence a hraje důležitou roli při plánování propuštění. Po propuštění OOS poskytuje intenzivní podporu napomáhající funkci a sociální reintegraci (poskytuje pomoc s dopravou, bydlením, zaměstnáním, finanční pomoc a pomoc s (opětovným) napojením na prosociální síť). VPN poskytuje vysoce intenzivní podporu během prvních 6 až 12 měsíců po propuštění (někdy i déle) a poté frekvenci kontaktů postupně snižuje. Zůstává však k dispozici i dlouho poté, aby klienti věděli, že se na ni mohou obrátit v době, kdy se ocitnou pod silným tlakem nebo mají nějaké problémy.⁸⁵

Mezi příklady programů typu C v Německu patří Fokus ISLEX, KOgEX Hessen, JUST X Berlin, Prisma Sachsen, Kick-off a PraRaDEx. V Nizozemsku má program LSE Forsa dva zaměstnance na plný úvazek ve vězení a v probačních službách, kteří poskytují deradikalizační služby pachatelům násilného extremismu, přičemž zbytek programu funguje v otevřeném prostředí.

Rakouská intervence NEUSTART v podobě konferencí v rámci sociálních vazeb je příkladem intervencí **typu D**. NEUSTART je OOS, která v Rakousku poskytuje celostátní probační služby. Nabízí konference v rámci sociálních vazeb běžným delikventům, kteří mají být brzy propuštěni na svobodu, pachatelům násilného extremismu a zadrženým ve vyšetřovací vazbě.⁸⁶ Cílem této intervence je příprava extremistických delikventů na propuštění se zapojením široké škály účastníků prostřednictvím osobních setkání a vytvořit realistický, závazný a udržitelný plán propuštění, který bude prezentován soudci rozhodujícím o podmíněčném propuštění. Konferenci připravují a organizují dva koordinátoři a vězeň spolupracuje se svou sítí sociálních vazeb (rodinní příslušníci a relevantní členové komunity) a také s odborníky na vytvoření plánu propuštění. Tato metoda je pro radikalizované jedince prospěšná tím, že jim pomáhá vytvořit strategii nebo plán, který se zaměřuje mimo jiné na organizaci jejich každodenního života, práce, bydlení apod. po propuštění. Podporuje delikventy v tom, aby převzali odpovědnost za své činy, posílili rodinné vazby, sdíleli odpovědnost za realizaci plánu propuštění a vyvíjeli řešení založená na rodině a komunitě. Proces se zabývá faktory, které mohou brzdit úspěšnou realizaci, a také faktory vedoucími k opětovnému zapojení nebo recidivě. Následná konference se koná o 6 měsíců později a dohled nad plněním plánu propuštění má probační úředník.

Intervence **typu E** se zaměřují na reintegraci někdejších delikventů, kteří jsou většinou ve výkonu podmíněčného trestu, po propuštění. Příkladem intervencí typu E je francouzský program PAIRS. Program je určen pro bývalé násilné islamistické delikventy v podmínce. Je postaven na třech pilířích: sociálním, psychologickém a ideologickém.⁸⁷ První pilíř se týká funkční a sociální reintegrace a mají ho na starosti sociální pracovníci. Obnáší praktickou pomoc s bydlením, administrativními záležitostmi (zařízení zdravotního pojištění, zřízení bankovních účtů, finanční podpora apod.), hledáním zaměstnání prostřednictvím úřadu práce a (opětovným) osvojením životních dovedností po mnoha letech strávených ve vězení (např. používání veřejné dopravy, nakupování, vaření a nakládání s rozpočtem). Druhý pilíř se zaměřuje na potřeby související s duševním zdravím, protože někteří účastníci mají problémy se závislostí nebo jiné duševní poruchy.

⁸² Síť pro zvyšování povědomí o radikalizaci, 2019.

⁸³ Popis této praxe vychází z následujícího popisu (poslední aktualizace proběhla v roce 2019): viz https://ec.europa.eu/home-affairs/networks/radicalisation-awareness-network-ran/collection-inspiring-practices/ran-practices/de-radicalisation-prisons_en.

⁸⁴ Kromě organizací Fokus Islex a KOgEX Hessen realizuje tyto intervence společně s VPN v určitých případech také řada OOS. JUST X Berlin působí ve spolupráci s Denkzeit a Projekt Nexus. Prisma Sachsen je realizována společně s Outlaw.

⁸⁵ Webinář InFoEx, 2020: Deradikalizace a recidiva. K dispozici na <https://www.youtube.com/watch?v=C-JkDoMhkH0>.

⁸⁶ Síť pro zvyšování povědomí o radikalizaci, 2019.

⁸⁷ Odstavec vychází z publikace Hecker (2021).

Psychologové navíc organizují také skupinové aktivity společně se sociálními pracovníky a náboženskými pedagogy. Spadají sem náboženské a sportovní aktivity, návštěvy kulturních akcí, dobrovolná činnost, odborné semináře apod. Účastníkům poskytují příležitost probrat relevantní témata, zamyslet se nad nimi a zlepšovat své sociální dovednosti. Třetí pilíř související s ideologií a náboženstvím se nazývá kulturní a náboženská mediace. Náboženští mediátoři (např. islamologové) organizují širokou škálu aktivit, jako jsou mezináboženské debaty, návštěvy mešit nebo islámských knihkupectví a také teologické diskuze zahrnující studium duchovních textů a historické kontextualizace. Účastníci programu se setkávají každý měsíc se svým probačním úředníkem a pracovníci PAIRS předkládají čtvrtletní zprávy.⁸⁸ Kombinace těchto zdrojů poskytuje pravidelné kvalitativní posouzení toho, jak si účastníci programu vedou.

Za zmínku stojí, že OOS působící v otevřeném prostředí při práci s klienty ve vězení nebo ve výkonu podmínečného trestu nejčastěji plní funkce kategorií typu D a E. Pomáhají klientům ve vězení plánovat jejich propuštění a napomáhají k funkční a sociální reintegraci po propuštění.

Metody a přístupy

Deradikalizační intervence napříč EU využívají široké množství metod a přístupů. Na jednu stranu je to výhoda, protože různé metody a přístupy jsou důležité pro naplnění různých potřeb cílových skupin. Na druhou stranu tato různorodost znesnadňuje dosažení a udržení jednotných norem⁸⁹. Hodnotící zpráva o Poradenském centru pro radikalizaci v Německu v roce 2017 dospěla k závěru, že OOS poskytující poradenské a deradikalizační služby měly odlišný náhled na to, co představuje případ a jak je definován úspěch⁹⁰, a postupovaly podle svého vlastního přesvědčení, jak přesně by měla být poradenská činnost vykonávána.⁹¹ Třebaže OOS uplatňují při úsilí o deradikalizaci širokou škálu metod, všechny využívají principy komunikace, tj. každé setkání musí být vedeno bez předsudků a konfrontací a musí být respektována lidská práva a důstojnost.

Informace získané na základě rozhovorů a průzkumu ukazují, že většina samostatných deradikalizačních intervencí OOS je založena na **individuální** spolupráci s účastníky. Většina z nich poskytuje multidisciplinární intervenci ušitou na míru potřebám jednotlivých účastníků. Počáteční fáze práce obnáší budování vztahu a posouzení potřeb účastníka z různých aspektů, jak je vidět na obrázku 4.

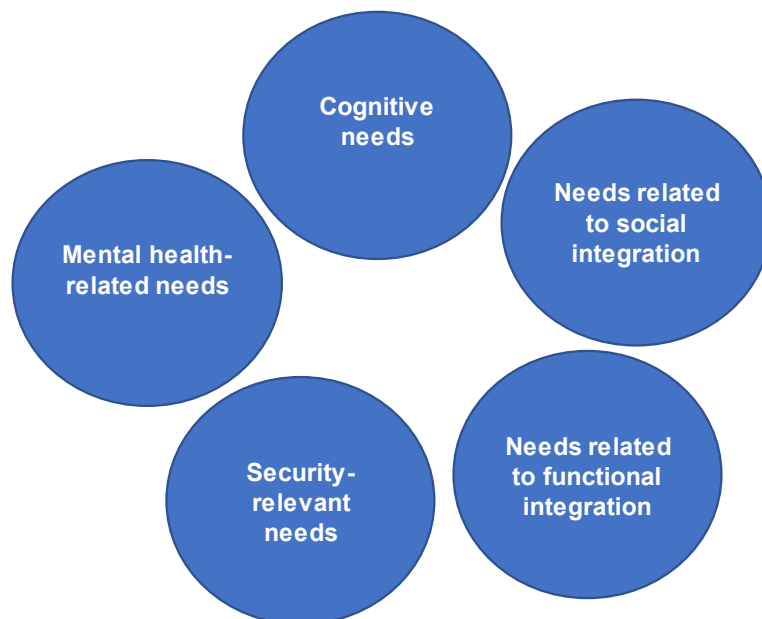
Obrázek 4: Potřeby účastníků zjištěné a řízené při multidisciplinárních deradikalizačních intervencích OOS

⁸⁸ Síť pro zvyšování povědomí o radikalizaci, 2022.

⁸⁹ Koehler, 2015.

⁹⁰ Uhlmann, 2017.

⁹¹ Koehler, 2015.

Deradikalizační intervence uplatňující multidisciplinární přístup zkoumají a řídí následující potřeby.

- **Potřeby související s duševním zdravím:** potřeba léčby v oblasti duševního zdraví na základě zjišťování, zda nedochází k užívání návykových látek, traumatu nebo posttraumatickému stresu nebo jiným problémům s duševním zdravím.
- **Kognitivní potřeby:** může sem patřit potřeba probrat otázky týkající se politické nebo náboženské ideologie prosazující násilí, potřeba upevnování dovedností kritického myšlení apod.
- **Potřeby týkající se funkční reintebrace:** potřeba bydlení, vzdělání, zaměstnání, finanční pomoc, odstranění tetování, přestěhování, pomoc s administrativními záležitostmi apod.
- **Potřeby týkající se sociální reintebrace:** může sem patřit prozkoumání minulých a současných prosociálních sítí pro případné (opětovné) napojení, prozkoumání a upevnění rodinných vazeb (když je rodina identifikována jako pozitivní faktor v procesu reintebrace). Může sem také spadat identifikace překážek sociální reintebrace: např. prozkoumání míry izolace a stigmatizace, prozkoumání sociálních dovedností, dovedností zvládat vztek a konflikt apod.
- **Potřeby související s bezpečností:** posouzení toho, zda je účastník ohrožen (např. členy skupiny, ke které dříve patřil) a zda představuje hrozbu pro ostatní.

Na základě výsledků posouzení potřeb se vytvoří **multidisciplinární plán intervence**⁹² šitý na míru a je ustanoven manažer případu nebo mentor. Plán intervence může zahrnovat hmotné/materiální a nehmotné služby.⁹³ Hmotné služby obnášejí poskytování pomoci v praktických věcech, jako například zajištění dopravy, pomoc se stěhováním, zajištění bydlení, pomoc s nalezením zaměstnání, odstraněním tetování a administrativními záležitostmi. Nehmotné služby zahrnují psychosociální podporu, poradenství, školení na rozvoj dovedností apod. Manažer případu je klíčovou kontaktní osobou pro účastníka programu a odpovídá za monitorování realizace plánu intervence. Manažer případu také odpovídá za řízení zdrojů a zajištění nezbytných služeb pro účastníka. Není-li možné vyhovět nějaké potřebě pomoci interních zdrojů programu, manažer případu zajistí kontakt s externími poskytovateli služeb. Dohlíží nad celým procesem a shromažďuje a spravuje veškeré informace týkající se případu. Poskytovatelé deradikalizačních služeb pracují většinou jako multidisciplinární týmy případových pracovníků, kteří mohou být složeny z nejrůznějších profesí, jako jsou například sociální pedagogové, sociální odborníci, psychologové, systémoví poradci a sociální pracovníci.⁹⁴ Pokud organizace pracuje s násilnými islamistickými účastníky, mohou do týmu patřit náboženští nebo političtí odborníci, teologové nebo islamističtí odborníci. Některé programy také zaměstnávají jako mentory bývalé násilné extremisty.

Deradikalizační intervence OOS poskytují řadu **nehmotných služeb** a uplatňují širokou škálu metodologických přístupů. Tyto přístupy se liší v tom, jak je extremistická ideologie řešena. U některých

⁹² V rozhovoru a průzkumu označovali odborníci z praxe komplexní posouzení potřeb a zdrojů a také multidisciplinární plán intervence výrazem „systematický“ nebo „komplexní“ přístup.

⁹³ Síť pro zvyšování povědomí o radikalizaci, 2019.

⁹⁴ Costa a kol., 2021 a soubor primárních dat pro tuto studii (rozhovory a průzkum).

deradikalizačních intervencí hraje **ideologická složka** hlavní roli a zahrnuje potenciálně opatření na podporu kritického myšlení, reflexe, mediální gramotnosti apod. V případě nábožensky motivovaných násilných extremistů může intervence dále zahrnovat náboženské poradenství, teologické diskuze zahrnující studium duchovních textů a historické kontextualizace, mezináboženské debaty apod. Cílem těchto intervencí je podpořit účastníky v jejich úsilí distancovat se od polarizovaných narativů a politických a náboženských názorů prosazujících násilí. Příklady těchto intervencí jsou programy DERAD v Rakousku, CEAPIRE v Belgii a PAIRS ve Francii. Ostatní OOS buď ideologickou složku do svých intervencí nezahrnují, nebo ji poskytují na základě individuálních potřeb, často s využitím externích zdrojů (např. odborníků, náboženských vůdců nebo organizací) za účelem poskytnutí teologické konzultace nebo vedení. Ve zprávě posuzující 13 státem financovaných deradikalizačních intervencí v Německu odborníci z praxe upozorňovali na skutečnost, že diskuze o ideologii jsou „vždy součástí práce“, ale někdy je na prvním místě starost o základní potřeby.⁹⁵

Jak je zmíněno výše, většina intervencí OOS spolupracuje s účastníky na individuální bázi. Některé OOS však nabízejí také **skupinové intervence**. Výchovná opatření a školení na rozvoj dovedností často probíhají na skupinové bázi. Výchovná opatření mohou zahrnovat občanskou výchovu a výuku o demokracii.⁹⁶ Školení na rozvoj dovedností mohou obnášet školení na boj proti agresivnímu chování, zvládání konfliktů a školení na zlepšení nenásilné komunikace nebo sociálních dovedností. Například rakouská OOS DERAD organizuje kromě individuálních intervenčních pohovorů a dalších služeb také skupinové diskuze o lidských právech a občanské výchově s odsouzenými násilnými islamistickými teroristy a zahraničními teroristickými bojovníky ve vězení.⁹⁸

Mezi metody, které nejčastěji zmiňují OOS pracující s účastníky na individuální bázi, patří poradenství, mentorování, motivační pohovory a biografická práce. Nejčastěji zmiňovanou metodou bylo individuální **poradenství**. Mezi různé typy poradenství patří psychologické, psychosociální, psychoterapeutické a systematické poradenství. **Mentorování**, vedení nebo koučování byly v odpovědích při rozhovorech a v průzkumu také uváděny jako často uplatňované metody.

Některé intervence (např. LSE v Nizozemsku, finské Aggredi a Exit 2020, Exit Germany a Exit Sweden) zaměstnávají bývalé extremisty jako mentory, kteří pomáhají budovat důvěru a slouží jako vzory. Například Exit Sweden spolupracuje s klienty na trojstranné bázi. S klientem spolupracuje dvojčlenný tým sestávající z odborníka (např. sociálního pracovníka, psychologa nebo sociálního pedagoga) a vyškoleného bývalého extremisty. Jeden z nich na sebe vezme roli kontaktní osoby a manažera případu. Tento přístup kombinuje výhody, které na stůl přinášejí obě strany: odborné znalosti a dovednosti na straně jedné, věrohodnost a znalosti extremistického prostředí a dynamiky na straně druhé. Účastníci exit programů uváděli jako klíčové prvky, které napomohly změně k lepšímu, nesoudící atmosféru prvního setkání, společnou minulost s mentorem, který býval extremistou, a neformální dialogy.⁹⁹

5 z 15 OOS, se kterými byl veden rozhovor/průzkum v Německu, Švédsku a Finsku, uvedlo, že při své práci s klienty používají **motivační pohovory**. Motivační pohovory jsou praxí založenou na důkazech,¹⁰⁰ „direktivním stylem poradenství orientovaným na klienta za účelem vyvolání změny chování tím, že klientům pomáhají prozkoumat a vyřešit nejistotu“.¹⁰¹ V kontextu úsilí o deradikalizaci jsou upřednostňovány pro ty, „kdo nemají jasno ohledně změny, a také pro ty, kteří více vzdorují, jsou rozhněvanější nebo nejsou nakloněni změně“¹⁰².

⁹⁵ Figlesthler a Schau, 2021 s. 33.

⁹⁶ Costa a kol., 2021.

⁹⁷ Ibid.

⁹⁸ Webová stránka organizace: viz <https://www.derad.at/>. Popis této praxe vychází z následujícího popisu (poslední aktualizace proběhla v roce 2019): viz https://ec.europa.eu/home-affairs/networks/radicalisation-awareness-network-ran/collection-inspiring-practices/ran-practices/deradicalisation-prisons_en.

⁹⁹ Christensen, 2015.

¹⁰⁰ Clark, 2019.

¹⁰¹ Rollnick a Miller, 1995.

¹⁰² Clark, 2019 s. 47.

Biografická/narativní práce se využívá ve vězeňském prostředí i mimo něj. Využití této metody bylo uvedeno pro projekt Kompass v Rakousku, Exit Germany a VPN v Německu. Třebaže existují rozdíly v tom, jak odborníci z praxe v těchto organizacích vykonávají biografickou analýzu, mezi společné prvky patří pomoc s vytvořením uceleného životního příběhu, který zohledňuje extremistickou minulost účastníka, vybízení k zamyšlení nad dřívějšími skutky (a přebrání odpovědnosti za ně) v souvislosti se vstupem do extremistického hnutí a aktivním členstvím v něm, a plánování konstruktivní budoucnosti. V Exit Germany v rámci biografické práce pomáhá možnost pořídit videa a fotografie nebo napsat články, které pomohou jednotlivcům zamyslet se a strukturovat své myšlenky. Organizace VPN vytvořila svou vlastní metodu práce ve věznicích s názvem „Odpovědná pedagogika“ (Verantwortungspädagogik®).¹⁰³ Tento nekonfrontační přístup založený na souhlasu si klade za cíl pomoci pochopit minulé skutky a vysvětlit předchozí rozhodnutí bez ospravedlňování.¹⁰⁴ Zahnuje také práci na životních cílech a identifikaci pozitivních sociálních vztahů. V závislosti na potřebách a vlastnostech delikventa je intervence nabízena na individuální bázi nebo ve skupinovém prostředí.

Služby na podporu deradikalizace a nově vznikající postupy

Služby na podporu deradikalizace, jak ukazuje obrázek 1, znamenají „specifické metody a strategie“¹⁰⁵, které mohou být relevantní pro resocializaci nebo reintegraci určitých násilných extremistů na základě jejich individuálních potřeb. Například někteří klienti mohou potřebovat služby v oblasti duševního zdraví, jako je **léčba závislosti nebo traumatu**. Pro jiné by mohlo být prospěšné další **vzdělávání nebo odborná příprava**. Tyto podpůrné služby mohou nabízet OOS i státní orgány. Pokud nějaká konkrétní metoda nebo intervence nejsou součástí běžných nástrojů organizace poskytující deradikalizační služby, může být příslušný klient předán externí organizaci nebo externímu poskytovateli služeb.

Existují nadějně důkazy, že určité metody a postupy, které v případě násilných extremistů nejsou hojně využívány, by mohly být relevantní při resocializaci anebo reintegraci. V posledních letech se zvýšil zájem o zjišťování potenciálu postupů **restorativní justice** v případech násilného extremismu a terorismu.¹⁰⁶ Intervence restorativní justice byly uplatněny u pachatelů teroristických činů v Itálii, Baskicku a Severním Irsku formou setkání obětí a pachatelů, programů na zvyšování povědomí o obětech mezi vězni a komunitních intervencí.¹⁰⁷ Některé OOS se také podílejí na realizaci postupů restorativní justice s klienty, kteří jsou násilní extremisté, např. finský program Finnish Exit 2020 provozovaný nadací Deaconess Foundation.¹⁰⁸

Další oblastí rostoucího zájmu jsou **online intervence**. Vzhledem k tomu, že online (sebe)radikalizace a nábor představují rostoucí problém, jsou zapotřebí inovativní řešení a nové metody. Některé OOS začaly poskytovat online služby, které nabízejí poradenství přes chat a e-mail. To vychází z názoru, že určité cílové skupiny mohou preferovat tyto komunikační kanály. Jiné iniciativy se snaží aktivně oslovit mladé lidi, kteří jsou radikalizovaní nebo mohou být vystaveni riziku radikalizace, a nabídnout jim podporu.

Například Streetwork@online v Německu je webová iniciativa, jejíž cílovou skupinou jsou adolescenti a mladí dospělí v oblasti Berlína, kteří mohou být ohroženi islamistickou radikalizací.¹⁰⁹ Program je aktivní na platformách sociálních sítí, jako např. Facebook, Instagram a TikTok, a vytváří obsah týkající se aktuálních událostí nebo témat, která mohou být pro jeho cílovou skupinu zajímavá. Mladí lidé mohou organizaci kontaktovat na různých online platformách prostřednictvím chatu a program má také proaktivní strategii účasti na diskuzích ve vláknech komentářů. Odborníci z praxe v rámci této iniciativy využívají systematický přístup jako základ pro jejich konverzace s cílovou skupinou a vybízejí uživatele, aby se zamysleli nad svými názory a činy. V případě potřeby může program odkázat jednotlivce na další služby.

Dalším příkladem online iniciativ je německá Prisma Online, která si klade za cíl během svého pětiletého projektového období vyvinout a otestovat webové metody pro „iniciaci procesu ideologického distancování

¹⁰³ Viz <https://violence-prevention-network.de/extremismus/intervention/?lang=en>.

¹⁰⁴ Ibid.

¹⁰⁵ Síť pro zvyšování povědomí o radikalizaci, 2017 s. 2.

¹⁰⁶ Síť pro zvyšování povědomí o radikalizaci, 2020c.

¹⁰⁷ Biffi, 2021.

¹⁰⁸ Tyto informace byly získány na základě shromažďování primárních dat pro tuto studii (průzkum).

¹⁰⁹ Viz <https://www.streetwork.online/>.

mezi sympatizanty a aktéry, kteří sami sebe označují za neopravicové nebo kteří svým chováním vykazují spřízněnost s neopravicí“.¹¹⁰

Podpůrné služby pro dotčené osoby

Další důležitou oblastí sekundární a terciární prevence radikalizace, kde OOS hrají důležitou roli napříč celou Evropou, je poskytování podpůrných služeb dotčeným osobám (jak je vidět na obrázku 1). Cílovou skupinou této podpory jsou rodiče nebo příbuzní osob, které jsou vystaveny radikalizaci, které jsou již součástí násilné extremistické skupiny nebo které se podílejí na (násilných) extremistických činech.¹¹¹ To zahrnuje rodiny, jejichž děti se seberadikalizují na internetu, jsou rekrutovány domácími či zahraničními teroristickými organizacemi nebo se plánují připojit k militantním skupinám nebo odcestovaly do zahraničí, aby se k nim připojily, a také rodiny, jejichž děti v důsledku toho zemřely nebo se vrátily ze zahraničí. Dále jsou podpůrné služby nabízeny také osobám, které mají přátelský nebo profesionální vztah s radikalizovanými osobami (např. učitelé, trenéři nebo pracovníci s mládeží).

V typické situaci může člen rodiny tyto služby vyhledat kvůli tomu, že má obavy z možné radikalizace svého příbuzného. V takových případech je hlavním **cílem** podpůrných služeb umožnit rodině poskytnout pomoc s odpojením. Jinými slovy – cílem je pomoci rodinným příslušníkům a přátelům stát se „efektivními mentory, kteří dotyčného přivedou zpět na správnou cestu“,¹¹² čímž dojde k nepřímé podpoře deradikalizačního procesu. Intervence může probíhat individuálně nebo skupinově (např. rodičovské podpůrné skupiny) a může využívat řadu různých metod, přičemž nejčastější je rodinné poradenství.

Cíle **rodinného poradenství** závisejí na konkrétním kontextu a mohou zahrnovat následující:

- Psychologicko-pedagogická osvěta pro příbuzné, aby lépe pochopili proces radikalizace v obecném a konkrétním kontextu, v němž k radikalizaci dochází (ideologický kontext, formy náboru online a offline, online seberadikalizace apod.).
- V příslušných případech poskytování informací o právním postavení (např. pokud příbuzný spáchal trestný čin).
- Poskytování psychosociální podpory ke zmírnění stresu, pocitů bezmoci a možných pocitů stigmatizace.
- Prevence eskalace konfliktu mezi členy rodiny a radikalizovaným jedincem, předávání komunikačních dovedností a posilování vztahu mezi oběma stranami.
- Mobilizace rodiny k identifikaci a zapojení pozitivních sociálních sítí s cílem iniciovat odpojení nebo předcházet radikalizaci.
- Identifikovat hlavní překážky, kvůli nimž je rodina zranitelná nebo které brání procesu intervence. Tyto překážky mohou zahrnovat destruktivní dynamiku rodiny, pocity křivdy, socioekonomické problémy a absenci pracovních, vzdělávacích a sociálních sítí.¹¹³

Komunikace s radikalizovaným příbuzným je nanejvýš důležitá. Poradenství proto obvykle zahrnuje psychosociální podporu a vzdělávání na podporu nekonfrontační komunikace, posílení schopnosti naslouchat a také autoritativní styl rodičovství. Tento styl výchovy napomáhá dosáhnout zdravé rovnováhy mezi vnímavostí vůči potřebám radikalizované mladé osoby a zároveň nastavením a udržováním určitých hranic.¹¹⁴

Kompetenční centrum pro rodiče pravicových extremistů¹¹⁵ sídlící v německé spolkové zemi Sasko-Anhaltsko nabízí poradenské služby pro rodiče, jejichž děti jsou vystaveny riziku radikalizace nebo byly radikalizovány násilnými pravicovými extremistickými skupinami. Cílem je podpořit odpojení

¹¹⁰ Viz <https://prisma.online/ueber-uns/>.

¹¹¹ Síť pro zvyšování povědomí o radikalizaci, 2019.

¹¹² Síť pro zvyšování povědomí o radikalizaci, 2019 s. 462.

¹¹³ Síť pro zvyšování povědomí o radikalizaci, 2019.

¹¹⁴ Síť pro zvyšování povědomí o radikalizaci, 2019 s. 468.

¹¹⁵ Německý název: Kompetenzstelle Eltern und Rechtsextremismus.

a předcházet tomu, aby děti a mladiství vstupovali do násilného pravicového prostředí. Na webových stránkách organizace je zdůrazněno, že služby jsou poskytovány bezplatně, diskrétně a nezávisle na státních úřadech.¹¹⁶

Německé poradenské centrum Hayat nabízí bezplatné a diskrétní celostátní poradenské služby členům rodin, jejichž příbuzní jsou vystaveni riziku radikalizace, byli radikalizováni salafismem nebo se chtějí stát, či se již stali, členy militantních islamistických hnutí.¹¹⁷ Cílem této služby je nabízet podporu příbuzným a poskytnout možnosti k deradikalizaci.

Poradenská centra, která provozuje VPN v Bavorsku, Berlíně, Sasku a Hessensku, také nabízejí poradenské služby pro dotčené jedince.

Intervence na podporu rodiny vedené OOS jsou typicky realizovány v rámci, kdy byl první kontakt iniciován dotčeným členem rodiny. Organizace proto propagují své služby různými způsoby, aby oslovily své cílové skupiny na internetu a v místních, regionálních nebo celostátních médiích. Stále běžnější praxí je také zřízení a propagace bezplatné **linky pomoci**, která slouží jako první kontaktní bod. Linky pomoci se běžně vyznačují tím, že nabízejí bezplatné a diskrétní poradenství, posouzení potřeb a možnost doporučení. Některé linky pomoci jsou speciálně cíleny na nábožensky motivované prostředí (např. v Nizozemsku a v Německu), zatímco jiné jsou po ideologické stránce otevřené (např. ve Švédsku).

Komunitní organizace s názvem Partnerství marockých komunit v Nizozemsku¹¹⁸ provozuje celostátní linku pomoci pro dotčené rodiče, nabízí poradenské služby a v případě potřeby poskytuje doporučení na instituce péče nebo jiné orgány.¹¹⁹ Ve Švédsku byla v roce 2017 zřízena

organizací občanské společnosti Rädde Barnen (Zachraňte děti)¹²⁰ celostátní linka pomoci (Orostelefonen), která nabízí vedení partnerským organizacím a poskytuje jim doporučení. V Německu několik OOS provozuje přímou linku pomoci pro rodinné příslušníky a extremisty.

Další důležitou cílovou skupinou podpůrných služeb jsou dotčení **odborníci** (např. učitelé, sociální pracovníci, policisté, vězeňský personál a probační úředníci). Mnoho OOS působících v této oblasti nabízí případové poradenství, informační akce a školení pro odborníky z praxe. Například německá OOS Legato vedle podpory rodiny a služeb v oblasti deradikalizace poskytuje také případové poradenství a organizuje diskuzní skupiny a neformální akce pro vytváření sítí pro vězeňské a probační pracovníky.¹²¹ Na vyžádání pořádá školení pro vězeňské a probační pracovníky, která jsou uzpůsobena jejich konkrétním potřebám.

IV. Oblasti a formy spolupráce mezi OOS a státními orgány při úsilí o deradikalizaci

OOS poskytující služby v oblasti deradikalizace spolupracují se státními orgány různými způsoby. Tato kapitola se zaměřuje na oblasti, kde OOS realizující samostatné deradikalizační intervence spolupracují se státními orgány. Popisuje některé klíčové oblasti a formy spolupráce a poukazuje na výzvy, ponaučení a inspirativní postupy. Probírají se zde následující oblasti spolupráce: 1) tvorba politik, 2) financování a udržitelnost, 3) zajišťování kapacit a výměna znalostí, 4) postoupení případů, 5) správa případů, 6) reintegrace po propuštění, 7) spolupráce v případech souvisejících s bezpečností.

¹¹⁶ Viz <https://www.miteinander-ev.de/kompetenzstelle-eltern-und-rechtsextremismus-ker/>.

¹¹⁷ Viz <https://hayat-deutschland.de/hayat/>.

¹¹⁸ Samenwerkingsverband van Marokkaanse Nederlanders, SMN.

¹¹⁹ Sbíрка postupů RAN: viz https://ec.europa.eu/home-affairs/networks/radicalisation-awareness-network-ran/collection-inspiring-practices/ran-practices/smn-helpline_en.

¹²⁰ Viz <https://www.raddabarnen.se/rad-och-kunskap/foralder/orosteledonen/>.

¹²¹ Viz <https://legato-hamburg.de/>.

1) Tvorba politik

Spolupráce mezi OOS a vládou je v rámci úsilí o deradikalizaci považována za žádoucí a efektivní přístup, a to jak na vnitrostátní úrovni, tak na úrovni EU.¹²² Tato spolupráce je nezbytná, protože hrozba násilného extremismu je proměnlivá a podle

Inspirativní postupy

Exit Sweden, Švédsko: Organizace Exit Sweden byla zařazena jako příklad do švédského národního akčního plánu (2010–2011). Podle bývalého ředitele byla organizace také vyzvána, aby přispěla do odborné komise, která byla svolána za účelem řešení radikalizace a násilného extremismu v zemi.¹²⁴

Podánilo se jí vysvětlit tvůrcům politik, kteří prosazovali zákaz rasistických organizací, že takový zákaz by je pouze podpořil v další činnosti, jak se OOS samy v praxi přesvědčily při práci s klienty a komunitami. Takový poznatek může být pro tvůrce politik řešících násilnou radikalizaci velmi cenný.

toho je třeba provádět změny politik. Tvůrci politik však čelí obrovskému množství informací o široké škále problémů. Upřednostnění prevence násilného terorismu a boje proti němu znamená soupeření s mnoha jinými politickými oblastmi a programy, které vyžadují financování a mají prioritu. OOS mohou hrát důležitou roli při informování o politikách a zákonech, a slouží tak jako **včasné výstražné mechanismy** a utvářejí budoucnost deradikalizačních intervencí. OOS dále poskytují cennou zpětnou vazbu ohledně **technické proveditelnosti** navrhovaných programů nebo projektů a také ohledně praktických implikací navrhovaných změn zákonů.

Vybídnutí OOS k prezentování jejich práce může být užitečné, stejně jako je iniciování kontaktu s tvůrci politik ze strany OOS, sdílení názorů o aktuálních událostech a identifikace budoucích potřeb. Pracovníci OOS působí v terénu, což znamená, že znají komunity, pracují s nimi a budují dlouhodobé vztahy. Mají dobré předpoklady být mezi prvními, kdo identifikují a posoudí nové potenciální a vznikající hrozby, jako je vzestup nových násilných ideologií. Proto mohou být OOS prvními, kdo upozorní tvůrce politik na nové výzvy. Jsou také schopny identifikovat chybějící zdroje v komunitách, které by tvůrci politik mohli být schopni zajistit.

Podle odborníků z praxe pracujících pro OOS je jedním z nejpálčivějších problémů, které je třeba řešit na systematictější, politické úrovni, **sdílení informací**. Pro OOS a orgány činné v trestním řízení je rámec politik týkajících se snadnějšího a bezpečnějšího sdílení informací nejvyšší prioritou. V jednotlivých zemích existují rozdílné výzvy ohledně právních záležitostí, které přímo ovlivňují spolupráci mezi OOS a státními orgány. Další zmiňované obavy zahrnují imunitu svědků, dohody o používání a sdělování údajů a obecné nařízení o ochraně údajů (GDPR). Kromě toho představují větší obavy také online nábor členů a online teroristický obsah.¹²³

2) Financování a udržitelnost

Mají-li OOS k dispozici **stabilní, dlouhodobé financování**, umožňuje jim to soustředit se na vývoj a zlepšování programů, které pomáhají komunitám a společnosti jako celku. Mnohé OOS však bohužel bojují se zajištěním stabilního financování. Vzhledem k charakteru jejich práce personál často pracuje mimo běžnou pracovní dobu a práce může být někdy fyzicky a psychicky náročná. Nestandardní pracovní doba a nízké mzdy mohou vést k vysoké fluktuaci zaměstnanců.¹²⁵ Protože úsilí o deradikalizaci je dlouhodobého charakteru a vyžaduje speciální znalosti a dovednosti, ztráta zkušeného personálu může mít vliv na efektivitu práce.

¹²² Korn, 2016.

¹²³ Evropská komise, 2021.

¹²⁴ Osobní komunikace s Robertem Örellem, bývalým ředitelem Exit Sweden, ze dne 1. prosince 2021.

¹²⁵ Hecker, 2021.

V evropských zemích jsou příspěvky od soukromých dárců k financování exit programů málokdy dostatečné. Většina OOS poskytujících služby v oblasti deradikalizace je tedy **částečně nebo zcela financována státem**. To může zahrnovat financování ze strany úřadů na různých úrovních (místní samospráva nebo stát, nebo v Německu úřady na místní, státní a spolkové úrovni) a z různých úseků (např. ministerstvo spravedlnosti, odbor sociální péče nebo péče o mladistvé). OOS mohou získávat finanční prostředky nejen od vlády, ale také například z fondů EU. Ačkoli financování z více zdrojů může být prospěšné, může být také zdrojem napětí, pokud se priority vlády liší od priorit externího poskytovatele financí. Některé OOS si jako zdroj příjmů vytvořily další úzce spojené služby – například školicí a vzdělávací služby, výzkum a publikace.¹²⁶

Je důležité zmínit, že navýšené financování může být také spojeno s dalšími požadavky na administrativu, externím hodnocením nebo jiným úsilím o zajištění větší odpovědnosti. V některých případech to může vést ke snížení **flexibility programu**. Jeden odborník z praxe pracující pro OOS poznamenal, že když financování závisí na konkrétních dodávaných službách a OOS nemůže s rozpočtem disponovat podle svého uvážení, dochází tím ke snižování flexibility a není vždy možné dostatečně vyhovět měnícím se požadavkům klientů.

Závislost OOS na státním financování může také ohrozit vnímání neutrality a nezávislosti na vládě. Organizační **transparentnost** a oznamovací povinnost vůči sponzorovi jsou v konfliktu s principy důvěrnosti, jako jsou například zákonné a morální povinnosti OOS chránit osobní údaje účastníků programu.¹²⁷ Některé komunity mohou být dokonce vůči exit programům skeptické a neochotné přijmout podporu od vládou financovaných programů.

Transparentnost ve vztahu ke klientovi a sponzorovi v podobě státu je při řešení tohoto problému klíčová.

Úsilí o deradikalizaci je dlouhodobým procesem, kde podpora poskytovaná klientům organizacemi usilujícími o deradikalizaci může trvat roky. To se navíc násobí, když jsou OOS sužovány nejistými cykly financování, což znemožňuje **dlouhodobé plánování a finanční zabezpečení**.¹²⁸ V rámci průzkumů a pohovorů několik OOS zmínilo problémy s udržitelností. Jeden odborník z praxe pracující pro OOS uvedl, že financování je pro OOS nejdůležitějším aspektem, pokud mají být schopny vykonávat svou práci strategicky. Potřebují se neustále přizpůsobovat tak, aby oslovovaly klienty/cílové skupiny tam, kde jsou aktivní, což je někdy v rozporu s preferovaným politickým zaměřením.

Další odborník z praxe zdůraznil, že financování na základě pracovní doby účtované za práci na projektech, na rozdíl od použití paušální sazby, práci zbytečně ztěžuje. Byl uveden jeden pozitivní příklad, který ilustroval, že když byla tato frustrace sdílena, došlo k provedení změn pro lepší uzpůsobení pracovních procesů organizace.

Několik OOS také zmínilo přílišnou **administrativní zátěž**. Množství času a úsilí potřebné k získání a prodloužení smluv o financování bylo zmiňováno jako další problém, který ubírá čas a zdroje, jež by bylo lepší uplatnit přímo na cílovou skupinu.

V Německu, kde o financování žádá mnoho OOS, může navíc **konkurence** oslabovat vzájemnou spolupráci. Ve skutečnosti se však OOS často ve svých službách efektivně doplňují, a proto by měla být jejich spolupráce podporována.

Tvůrci politik také často nevědí, jaké partnerské OOS si vybrat a finančně podporovat a jak zajistit jejich důvěryhodnost a spolehlivost. Financování je proto často podmíněno určitými kritérii odpovědnosti, která mohou snižovat flexibilitu a autonomii exit programů OOS.

Proces a kritéria pro výběr partnerských OOS mohou být v různých kontextech odlišné. Za důležité považují OOS **transparentnost a odpovědnost**. Jejich činnost a strukturální prvky jejich programů musí být transparentní (např. co do zdrojů a použití financování, úzkých vztahů, způsobů práce a pracovních

¹²⁶ Koehler, 2017a.

¹²⁷ Ibid.

¹²⁸ Figlestahler a Schau, 2020.

zkušeností).¹²⁹ Využití nezávislého odborníka nebo subjektu k posouzení práce organizace může být referenčním zdrojem, který poukáže na úspěchy a kvalitu práce a objasní oblasti kompetence. Podle Koehlera (2020) je „transparentnost procesů, financování, personálních struktur a dalších aspektů programu nezbytným předpokladem k získání důvěry nejen potenciálních účastníků, ale také finančních sponzorů a v konečném důsledku také širší veřejnosti, předních odborníků a místních úřadů, z nichž všichni jsou nepostradatelnými partnery pro úspěšnou realizaci programu“.¹³⁰

(3) Budování kapacit a výměna znalostí

Budování kapacit, tedy „proces rozvoje a posilování dovedností, instinktů, schopností, procesů a zdrojů, které organizace a komunity potřebují k tomu, aby přežily, adaptovaly se a vzkvétaly v rychle se měnícím světě“,¹³¹ umožňuje organizacím zajistit si udržitelnost. Státní orgány se mohou více spolehnout na stabilní financování, ale mohou také potřebovat další zdroje, jako jsou dovednosti nebo napojení na místní komunity, aby mohly efektivně zajišťovat terciární prevenci radikalizace. V době, kdy vláda nemá potřebnou kapacitu, ale potřebuje pomoc s deradikalizační intervencí, může pověřit OOS, která má potřebné znalosti a zkušenosti v ostatních souvisejících oblastech (např. v oblasti reintegrace bývalých vězňů, práce s mládeží, sociální a humanitární práce). OOS mohou dodat chybějící znalosti a kapacity a doplnit služby nabízené státními orgány. Odborníci z praxe uvedli, že spolupráce se státními partnery je úspěšná, když státní orgány považují OOS za rovnocenné partnery. To může vést k udržitelné a respektující spolupráci.

S ohledem na **utváření a sdílení znalostí** v oblasti prevence radikalizace hrají klíčovou roli jak OOS, tak státní orgány. Protože OOS mají často menší rozsah priorit nebo cílových skupin, specializují se na to, co dělají. Blízkost k cílové skupině přináší OOS praktičtější a realističtější znalosti. OOS často vědí o trendech v oblasti radikalizace dlouho předtím, než se tyto trendy dostanou k tvůrcům politik a státním orgánům. Jeden odborník z praxe pracující pro OOS uvedl, že „reakceschopnost“ je silnou stránkou OOS, protože dokážou rychleji rozpoznat a pojmenovat vznikající problém a následně na něj reagovat. OOS také mohou to, co by jinak zůstalo pouze bezpečnostní nebo právní záležitostí, obohatit odlišným pohledem na věc a psychosociálním a výchovným přístupem.

OOS **sdílejí své znalosti** s aktéry, jako jsou státní orgány, komunity a výzkumné organizace, různými způsoby. Některé OOS zřídily odborná centra a shromažďují a distribuují znalosti systematickým způsobem (například formou zpráv a publikací). Bohužel ne všechny OOS mají dostatečné personální zajištění na to, aby mohly poznatky shromažďovat, distribuovat a zpřístupňovat. Proto by financující organizace měly při návrhu grantů zohlednit jasné a podpůrné prvky pro tvorbu a sdílení získaných znalostí a měly by podporovat budování **sítí pro výměnu znalostí a zkušeností** na celostátní a místní úrovni. Mezi příklady patří model RAN na úrovni EU nebo Národní výbor pro nábožensky motivovaný extremismus (BAG RelEx)¹³² na vnitrostátní úrovni v Německu. Dále odborníkům z praxe pomáhá se získáním a výměnou informací na mezinárodní úrovni zpřístupnění online a offline publikací a webových stránek v anglickém jazyce.

OOS běžně sdílejí znalosti prostřednictvím **školení odborníků**, kteří se při své práci mohou setkat s radikalizovanými jedinci. Několik odborníků z praxe pracujících pro OOS poznamenalo, že někteří **sociální pracovníci** nejsou připraveni na práci s bývalými násilnými extremisty, a to až do takové míry, že se s nimi bojí pracovat a často takové klienty předávají kolegům, nebo se jim nevěnují vůbec. Tuto překážku by mohlo pomoci překonat intenzivnější školení a spolupráce mezi OOS a státními orgány. Například v některých zemích, jako je Nizozemsko, dostali sociální pracovníci více příležitostí ke školení v oblasti radikalizace a násilného extremismu, což vedlo k nárůstu počtu poskytovatelů služeb. To zase přineslo potřebu vytvořit normy pro školení a praxi, aby byla zajištěna kvalita.

Stejně tak pro některé **vězeňské a probační pracovníky** může být obtížné pracovat s pachateli násilného extremismu a mohlo by pro ně být prospěšné školení, které by jim pomohlo porozumět cílové skupině a ukázalo jim, jak na ni reagovat.¹³³ OOS mohou zajistit školení zaměstnanců a školení školitelů, která jsou

¹²⁹ Koehler, 2017b.

¹³⁰ Koehler, 2020 s.72.

¹³¹ Organizace spojených národů, n. d. *Capacity-Building [Budování kapacit]*.

¹³² Viz <https://www.bag-relex.de/en/homepage>.

¹³³ Williams, 2016; síť pro zvyšování povědomí o radikalizaci, 2018.

nezbytná ve vězeňském a probačním kontextu a také v rámci reintegračních iniciativ.¹³⁴ Toto školení se zabývá tématy, jako jsou zvyšování povědomí, porozumění, komunikační strategie, násilné extremistické prostředí, logické vysvětlení, kulturní kompetence a praktické přístupy. V ideálním případě si budou specialisté pracující pro státní orgány nebo související obory rozšiřovat své obecné znalosti díky pokročilejšímu školení na téma radikalizace a odpojení.¹³⁵ Několik OOS nabízí také školení odborníků v oblasti primární a sekundární prevence radikalizace.

Školení učitelů a znalosti na úrovni širší komunity jsou užitečné pro zvyšování povědomí o tomto tématu a rozpoznání počátečních příznaků radikalizace.¹³⁶ Pro **místní aktéry a volené představitele** může být prospěšný online přístup k praktickým pokynům a školení.¹³⁷

Závěrem lze říci, že OOS a státní orgány mohou sdílet své znalosti a vzájemně stavět na svých dovednostech. Mají odlišné silné stránky a mohou vzájemně doplňovat své úsilí. Obecně řečeno, státní orgány obvykle získávají a zpracovávají znalosti prostřednictvím systematictějších procesů (např. prostřednictvím symposií a rozsáhlých nebo dlouhodobých studií), které jsou však také pomalejší. Mohou mít například zdroje pro oddělení výzkumu, pracovat s akademiky nebo si najmout posuzovatele. Na druhou stranu OOS mohou potřebovat menší počet zainteresovaných osob, fungují „s nohama na zemi“, nezávisle a mohou vytvářet a distribuovat znalosti rychleji, i když často s menším dosahem. Většina OOS nabízí široké škále odborníků praktické školení na téma zvyšování povědomí a rozvoj dovedností v oblasti primární, sekundární a terciární prevence.

Příklady inspirativních postupů

Spolkový úřad pro migraci a uprchlíky (BAMF, Bundesamts für Migration und Flüchtlinge), Německo: německá síť pro sdílení znalostí publikovala [Normy pro poradenství v sociálním prostředí \(potenciálně\) radikalizovaných islamistů](#), což je dokument přinášející klasifikaci a normy pro poradenské přístupy pro násilné islamistické extremisty.

Věstník Exit-Deutschland, Německo:¹³⁸ V rámci iniciativy Exit Germany byl v roce 2008 vytvořen kompletní a pravidelně publikovaný věstník s cílem propagovat výměnu mezioborových znalostí v oblasti deradikalizace, extremismu a demokratické kultury mezi akademiky a odborníky z praxe. Věstník je rozdělen do dvou oblastí: na vědecko-teoretickou část, kde publikují akademici a výzkumní pracovníci, a na praktickou část, kde se o své zkušenosti mohou podělit odborníci z praxe. Věstník také přináší úvahy bývalých násilných extremistů o jejich minulosti, které často vycházejí z biografické/narativní intervence ze strany OOS.

Landelijk Steunpunt Extremisme (LSE), Nizozemsko: Organizace LSE zřídila odborné centrum a klade velký důraz na shromažďování a šíření znalostí a také na poskytování aktuálně potřebných služeb ostatním institucím. Zkušenosti a znalosti získané během řady let svého působení využívá ve výzkumu a praxi, což přispívá k rozvoji komplexního metodologického přístupu.

Fryshuset, Švédsko: Vzorový příklad budování sítě pro spolupráci: Švédská OOS Fryshuset, která vede Exit Sweden, realizovala tříletý projekt zaměřující se na shromažďování znalostí od odborníků z praxe pracujících s různými extremistickými skupinami (včetně násilných extremistů, gangů, kultů, chuligánů a dalších násilných skupin). Část projektu se zaměřovala na budování spolupráce mezi OOS a různými zúčastněnými osobami podílejícími se na prevenci násilného terorismu a boji proti němu, a to zejména s ohledem na podporu odpojení mezi účastníky. Mezi zúčastněné osoby patřily úřady a veřejné orgány, soukromí aktéři a další OOS. Došlo k úspěšnému vytvoření sítě, která jednou za dva měsíce pořádala schůzky s cílem utvářet společné znalosti a navazovat kontakty mezi zúčastněnými organizacemi, institucemi a orgány. Schůzky se zaměřovaly na konkrétní aktuální a relevantní témata. Na pořadu schůzek byly prezentace na různá témata, videa, divadelní hry a prezentace inspirativních postupů. Počet účastníků byl v rozmezí 25 až 70 osob. Během akcí a schůzek sítě došlo k vytvoření neformálních vztahů a pout. Protože se řešila a probírala relevantní témata s využitím rozdílných zkušeností, účastníci měli možnost zamyslet se nad

¹³⁴ Síť pro zvyšování povědomí o radikalizaci, 2018.

¹³⁵ Síť pro zvyšování povědomí o radikalizaci, 2018.

¹³⁶ Koehler, 2017a.

¹³⁷ Evropská komise, 2021.

¹³⁸ Viz <https://journal-exit.de/jahresbericht-2021/>.

svými profesionálními a institučními přístupy a znalostmi a podělit se o ně. V důsledku toho vznikla společná báze znalostí. To skupině pomohlo zjistit, jak fungují ostatní instituce a organizace, na základě jakých rámců jednají různí aktéři a jaké příležitosti a zdroje jsou k dispozici. Byly navázány profesionální vztahy, které usnadňovaly vzájemný kontakt v případě potřeby rady nebo spolupráce v konkrétních případech, a mezi různými zúčastněnými partnery se zvýšilo institucionální porozumění.

4) Postoupení případů

OOS působící v otevřeném prostředí mohou spolupracovat se širokou škálou státních orgánů. Často získávají klienty na základě doporučení od státních institucí a pro určité služby mohou zase předat případy účastníků státním orgánům. V mnoha kontextech se tato spolupráce odehrává ad hoc, což znamená, že obvykle nejsou zavedeny žádné systémy nebo platformy spolupráce. Koordinace práce je řízena potřebami jednotlivých případů, které nastanou. Postupem času se často přirozeně vytvoří profesionální vztahy a sítě na základě zkušeností z předchozí spolupráce, což může následně vzájemnou práci usnadnit.

Případy mohou být OOS postoupeny různými státními aktéry, jako jsou zástupci orgánů činných v trestním řízení nebo vězeňští a probační pracovníci. V některých případech žalobci doporučí osoby, které vstoupily do systému trestního soudnictví. V jiných případech pak školy, obecní úřady, sociální orgány, orgány sociální péče nebo poskytovatelé služeb v oblasti duševního zdraví upozorní na potřebu podpory a poskytnou doporučení.

Také OOS mohou doporučit klienty státním orgánům. Manažer případu odpovídá za posouzení potřeb účastníka a nalezení externích poskytovatelů služeb, které nelze zajistit pomocí interních zdrojů organizace. Manažer případu pomáhá navázat kontakt se státními poskytovateli a monitoruje proces. Státní instituce mají vše potřebné pro poskytování služeb nezbytných pro funkční reintegraci. Sociální agentury a orgány sociální péče pomáhají zajistit finanční pomoc a bydlení. Ústavy duševního zdraví pomáhají s léčbou závislostí a traumatu a pomáhají posoudit a řídit další potřeby v oblasti duševního zdraví. Personální agentury, úřady práce a vzdělávací zařízení podporují zaměstnanost.

Aby byl proces postupování případů snadnější, musí být státní orgány informovány o službách OOS. Toho mohou OOS dosáhnout prostřednictvím různých strategií, například zvyšováním povědomí o problému a o své odborné kvalifikaci a budováním dobrého jména. Další strategií je kontaktovat příslušné státní orgány a navázat s nimi dobré pracovní vztahy. Mají-li obě strany navzájem informace o svých rolích, odborné kvalifikaci, zdrojích a způsobu fungování, bude jejich spolupráce probíhat snadněji. Dobrá komunikace mezi stranami a jasná vzájemná očekávání organizací jsou nesmírně důležité, stejně jako to, aby orgány věděly, co znamená úsilí o deradikalizaci a jaké jsou jejich role při procesech deradikalizace klientů.

Také v případech ad hoc spolupráce je důležité, aby státní instituce udělila OOS **pověření** k poskytování služeb v oblasti deradikalizace. Například pokud OOS kontaktuje se žádostí o pomoc s deradikalizací nějaká osoba, která je v současnosti ve vězení, nebo je jí její případ úspěšně postoupen vězeňskými pracovníky, OOS musí mít přístup k tomuto klientovi a pověření k práci s ním ve vězeňském prostředí. Nedostatečné povědomí o práci OOS nebo nedostatečné porozumění může snižovat efektivitu práce. Jeden odborník z praxe uvedl příklad, kdy zástupci OOS museli navštívit klienta ve vězení o víkendu, během doby vyhrazené rodinným příslušníkům, protože věznice neměla předchozí zkušenosti nebo protokoly pro práci s OOS. S překonáním těchto překážek může pomoci informování pracovníků ve věznici o práci OOS a budování profesionálních vztahů.

Několik odborníků z praxe pracujících pro OOS poukázalo na skutečnost, že v případě vysoké fluktuace zaměstnanců může být spolupráce s místními státními orgány problematická. Spolupráci ovlivní i to, když zaměstnanci přejdou na jiné pozice v rámci státního orgánu, což je během jejich kariéry pravděpodobné. Budování **vztahů a důvěry** mezi OOS a kontaktní osobou v rámci státního orgánu trvá měsíce, nebo dokonce roky. Když je na nějakou pozici dosazen nový pracovník, může dojít minimálně k částečné ztrátě cenných znalostí a času investovaného do spolupráce. Odborníci z praxe pracující pro OOS také poznamenali, že pro spolupráci je důležitý lidský faktor. Zatímco postupy lze sepsat na papír, naučit někoho pochopit potřeby klienta, který býval násilným extremistou, vyžaduje otevřenou mysl a dialog mezi organizacemi. Kromě toho mají OOS jiná omezení než státní orgány, a pokud je spolupráce spojena s vysokou mírou byrokracie nebo postupuje pomalu, může docházet k frustraci.

5) Správa případů

Exit programy OOS určené speciálně pro práci v systému trestního soudnictví mají obvykle povolení a pověření k poskytování služeb v oblasti deradikalizace od příslušných státních institucí. Několik intervencí OOS se navíc stalo nedílnou součástí vězeňské nebo probační infrastruktury pro výměnu informací o případech, a dokonce bylo zapojeno do rozhodovacích procesů a správy případů. Z toho důvodu je spolupráce mezi OOS a vězeňskými a probačními pracovníky často úzká a může být systematičtější. Při **spolupráci na základě jednotlivých případů** jsou mezi příslušnými organizacemi zavedeny komunikační kanály, protokoly a profesionální sítě za účelem výměny informací a služeb. Při ještě užší, systematičtější spolupráci pracují na posouzení a správě případů meziagenturní týmy. Při **meziagenturní spolupráci** pracují zástupci OOS poskytující služby v oblasti deradikalizace společně s bezpečnostními složkami, vězeňským a probačním personálem, vězeňskými psychology a sociálními pracovníky na mapování rizik a potřeb účastníků a také na přijímání společných rozhodnutí ke snížení rizik a usnadnění resocializace a reintegrace.

Rozdíl mezi souborem vzájemných vazeb mezi organizacemi a meziagenturní spoluprací spočívá v tom, že při meziagenturní spolupráci mají partneři společný kontakt, koordinované úsilí a rámec spolupráce pro posuzování případu a rozhodování o tom, jak zasáhnout.¹³⁹ V praxi může meziagenturní práce obnášet pravidelné schůzky, jako například případové konference nebo kulaté stoly. **Případové konference** jsou platformy pro meziagenturní správu případů zapojující všechny odborníky pracující na případu. Konají se pravidelně.

Jedna výhoda meziagenturní práce spočívá ve schopnosti probrat případ z různých pohledů, což může zvýšit kvalitu diagnózy a přinést lepší řešení.¹⁴⁰ Přínosem OOS v meziagenturním prostředí jsou odborné znalosti a dovednosti týkající se práce s pachateli násilného extremismu s cílem pomoci jim s odpojením/deradikalizací a reintegrací. OOS poskytují psychosociální a výchovný pohled, který může doplnit přístup zaměřený čistě na bezpečnost. V některých případech má případový pracovník OOS nejčastější kontakt s účastníkem programu a může odpovídat za pořádání případových konferencí.

Meziagenturní spolupráce však není bez problémů. Vyžaduje určité podmínky, jako například strukturální a kulturní rámce, efektivní mechanismy spolupráce a důvěru mezi různými organizacemi. Organizace a profese podílející se na meziagenturní práci mají různé zaměření a priority (např. bezpečnost vs. reintegrace), které jsou někdy ve vzájemném rozporu. Proto je důležité **objasnit role, kompetence a očekávání** každé organizace. Pochopení přínosu a hranic každé organizace zvyšuje efektivitu práce a vytváří základy důvěry. Klíčovým aspektem pro odborníky z praxe je budování vztahů mezi odborníky na základě vzájemného respektu a **důvěry**.

Sdílení informací je další důležitou oblastí, která může představovat výzvy. Jasně právní rámce pro sdílení informací mezi státními orgány a OOS jsou nezbytné k tomu, aby všichni aktéři měli veškeré informace potřebné k výkonu své práce a také právní ochranu nezbytnou pro práci v citlivém prostředí.¹⁴¹ Odborníci z praxe pracující

¹³⁹ Síť pro zvyšování povědomí o radikalizaci, 2016; síť pro zvyšování povědomí o radikalizaci, 2019.

¹⁴⁰ Síť pro zvyšování povědomí o radikalizaci, 2016.

¹⁴¹ Síť pro zvyšování povědomí o radikalizaci, 2020a.

pro OOS považují za důležité zachovávat mlčenlivost ve vztahu ke klientovi. „V některých případech mohou bezpečnostní úřady požadovat více informací, než jim je možné sdělit“¹⁴² – to je obtížné zejména v případě, kdy jsou probírány citlivé informace. V některých případech se postupuje tak, že je klient zapojen do spolupráce, a to buď tím, že se účastní schůzek, nebo že je požádán o svolení se sdílením citlivých informací. To zaručí, že budou vyslyšena jeho stanoviska, a jeho účast a spolupráce budou s větší pravděpodobností součástí procesu. Odborníci z praxe také zdůrazňovali, že je důležité diskutovat o tom, jak jsou při poskytování služeb v oblasti deradikalizace dodržovány právní předpisy na ochranu osobních údajů (např. nařízení GDPR). Odborníci z praxe také potřebují mít jasno v tom, jaké jsou jejich zákonné povinnosti ve vztahu ke sdělování informací (jaký typ údajů musí být sdělen a za jakých okolností).

Inspirativní postupy: případové konference

Violence Prevention Network (VPN), Německo: meziagenturní případové konference se pořádají ve věznicích i mimo ně (mimo prostředí věznic OOS spolupracují s obecními úřady). V obou typech prostředí se schůzek účastní všichni odborníci zapojení do případu. Účelem konání případových konferencí je rozhodnout, zda například daný jedinec představuje bezpečnostní riziko, nebo se shodnout na souboru intervenčních opatření a sledovat pokrok při jejich plnění, aby se podpořila resocializace a reintegrace. V některém prostředí organizuje případové konference OOS, jindy schůzku iniciují bezpečnostní složky nebo vězeňský personál. Případový pracovník OOS může předložit případ na konferenci anonymně, přičemž ke zveřejnění totožnosti dojde pouze tehdy, pokud tým dospěje k závěru, že dotyčný jedinec představuje bezpečnostní riziko. Výhodou těchto konferencí a týmů je to, že jsou jasně definovány role a odpovědnosti (kdo co dělá) a dohody se dosahuje společně, přičemž jsou brány v úvahu názory všech odborníků. Manažer případu OOS probírá cíle případové konference s klientem, který se podílí na její přípravě. Tím je zajištěna transparentnost a klienti mají zároveň příležitost zamyslet se nad svými činy z různých pohledů.

6) Reintegrace po propuštění

Jak bylo probráno v předchozích kapitolách, počet propuštěných násilných extremistů a teroristů se v nadcházejících letech zvýší. To znamená, že v mnoha dotčených zemích je třeba řešit probační a reintegrační služby po propuštění na systematictější úrovni. Evropská komise tento problém uznává. V roce 2021 zdůraznila, že je zapotřebí, aby členské státy zlepšovaly kontinuitu služeb po propuštění z vězení.¹⁴³ Mezi oblastí, na které je třeba se zaměřit, patří kontinuita sdílení informací, posouzení rizik a poskytování resocializačních a reintegračních služeb.

Pro riziko spáchání dalšího deliktu je kritický první rok po propuštění.¹⁴⁴ Proto je poskytování **intenzivní péče** během této doby, zejména během prvních tří měsíců od této změny, nanejvýš důležité. „I jen zdánlivě drobné nedorozumění nebo opomenutí může mít vážné důsledky. Například propuštění jedince v pátek odpoledne, kdy mnohé z přidělených podpůrných kontaktních osob nebudou dostupné až do pondělí, by mohlo vést k tomu, že se dotyčný obrátí na stejné podpůrné síť v extremistické scéně, na které se spoléhal před odnětím svobody. Aby se takovým impulzům předešlo, probační pracovníci, sociální pracovníci a specialisté na prevenci násilného terorismu a boj proti němu řídicí proces resocializace musí být k dispozici nepřetržitě. I když jde všechno podle plánu, prvních několik hodin nebo dní je nejkritičtějších, protože dotyční jedinci jsou v tuto dobu obzvláště zranitelní.“¹⁴⁵ Úspěch změny závisí velkou měrou na přípravě ve vězení. Mezi klíčové aspekty tohoto procesu patří účinné sdílení informací mezi orgány, budování důvěry u delikventů a zapojení všech relevantních zúčastněných osob do procesu.

Jak je popsáno v kapitole III, několik OOS se zaměřuje na plánování propuštění a reintegraci po propuštění. Jednou z výhod OOS působících v této oblasti je to, že flexibilita jejich práce jim umožňuje pohybovat se spolu s klientem mezi institucionálními prostředími (z vězení na svobodu). Protože OOS mají menší organizační strukturu, jsou schopny jednat v krátkém čase, aniž by je brzdily složité byrokratické procesy. To znamená, že jsou **dostupné** v nestandardní dobu a poskytují intenzivní péči, když je zapotřebí. Je doloženo, že

¹⁴² Síť pro zvyšování povědomí o radikalizaci, 2020b s. 3.

¹⁴³ Evropská komise, 2021.

¹⁴⁴ Renard, 2020.

¹⁴⁵ Síť pro zvyšování povědomí o radikalizaci, 2020a s. 68.

zaměstnanci OOS často pracují večer nebo o víkendech, aby poskytli podporu klientům v citlivém období.¹⁴⁶ Případoví pracovníci OOS jsou často schopni věnovat více času budování vztahu s vězněm, než jak je tomu v případě státních probačních úředníků. **Osobní vztah** mezi případovým pracovníkem a klientem je důležitou přitažlivou silou. Díky osobnímu vztahu je možné rozpoznat i nepatrné změny chování, které mohou signalizovat riziko opětovného zapojení.

OOS mají také určité výhody, co se týká sociální reintegrace. Protože jsou pevně zasazeny do komunit, o které se starají, mohou mít **přístup k dotčeným komunitám** a získat si důvěru pro účely spolupráce. Mají schopnost zapojit všechny relevantní zúčastněné osoby, zejména důležité členy rodiny a komunity, do plánování propuštění a procesu reintegrace, čímž pomáhají vytvářet udržitelná řešení. Pracovníci OOS jsou také připraveni poskytnout **praktickou pomoc**, jako například s dopravou, ubytováním a jinými praktickými záležitostmi. V některých kontextech je pro delikventa jedinou **stabilní kontaktní osobou** případový pracovník během celé doby odnětí svobody a podmíněného trestu (viz modely realizace typu C a D na obrázku 3).

Kromě intenzivní péče jsou programy OOS koncipovány tak, aby poskytovaly **dlouhodobou podporu** v délce 1 až 2 let, někdy i déle. Jak se klient na svobodě více usadí, frekvence kontaktů se postupně snižuje. Případoví pracovníci však zůstávají k dispozici ještě po dlouhou dobu, aby se na ně klient mohl obrátit v těžké době. V případě osobní krize (jako jsou rodinné konflikty, ztráty a finanční problémy) může mít klient sklony vrátit se ke svým starým způsobům a podpurným sítím. V tomto okamžiku je cílem intervence posilovat odolnost. Dostupnost v takové míře je často nad rámec možností státních úředníků.

V mnoha oblastech mohou v této fázi nastat problémy s meziagenturní spoluprací. Někdy dojde k narušení **toku informací** mezi vězeňskou správou a OOS.¹⁴⁷ Jedna OOS uvedla, že vzhledem k tomu, že většina informací ve vězení je důvěrná, mají o propuštěné osobě k dispozici jen velmi málo informací, nebo dokonce vůbec žádné informace. Někteří pracovníci OOS vyjádřili názor, že preferují práci tímto způsobem, bez předsudků nebo nadměrného množství informací o klientech.¹⁴⁸ Jiní případoví pracovníci však mají raději k dispozici nějaké informace, aby mohli svou intervenci uzpůsobit na míru už od samého začátku. Jsou také zapotřebí jasné protokoly s ohledem na řízení rizik (jak je blíže probráno v další části).

7) Spolupráce v případech souvisejících s bezpečností

Spolupráce v případech souvisejících s bezpečností je jednou z citlivějších a složitějších oblastí při úsilí o deradikalizaci. Spolupráce mezi OOS a bezpečnostními orgány může být iniciována kteroukoli stranou, jak je zapotřebí, když nastanou obavy o bezpečnost. OOS nejsou kompetentní jednat v bezpečnostním sektoru, a proto když jsou identifikována bezpečnostní rizika, postoupí případ příslušnému úřadu. OOS se mohou obrátit na příslušné státní orgány, pokud mají obavy, že jejich klient představuje riziko pro bezpečnost druhých osob, ale také když mají obavy o bezpečnost klienta (například z důvodu možné odvety ze strany členů extremistické skupiny, ke které dříve patřil).

Součástí práce při úsilí o deradikalizaci a resocializaci ze strany státních orgánů a OOS je také **posouzení rizik**. Jednotlivé organizace však používají různé nástroje pro posouzení rizik a mohou mít také odlišné cíle procesu posouzení: zaměření výhradně na bezpečnost vs. zaměření na širší reintegraci. Proto je velmi důležité, aby spolupracující organizace vytvářely společný jazyk a měly stejný názor na to, co procesy posouzení obnášejí a jaká opatření se uplatňují.

Z pohledu bezpečnosti je další důležitou oblastí **období po propuštění**, zejména když se má za to, že u bývalého vězně existuje vysoké riziko spáchání dalšího deliktu. V takovém případě mohou úřady sledovat dotyčnou osobu blíže a mohou požádat OOS o informace, jak si účastník vede nebo co dělá. To by mohlo být v rozporu s ochranou osobních údajů a povinností mlčenlivosti ve vztahu ke klientovi. Bezpečnostní složky a OOS musí zavést jasné rámce spolupráce a jasná očekávání, jaký typ informací musí být sdělen

¹⁴⁶ Síť pro zvyšování povědomí o radikalizaci, 2020a.

¹⁴⁷ Síť pro zvyšování povědomí o radikalizaci, 2022.

¹⁴⁸ Síť pro zvyšování povědomí o radikalizaci, 2022.

a za jakých okolností. Z pohledu klienta může spolupráce, nebo i jen dojem spolupráce, s orgány činnými v trestním řízení nebo zpravodajskými službami podkopat důvěru v OOS, což je spojeno s rizikem ztráty důvěryhodnosti a zneprátení cílové populace, o kterou se chtějí starat. Proto je pro klienty i státní orgány důležitá transparentnost. Účastník programu musí rozumět právnímu rámci, v němž OOS působí (např. za jakých okolností má OOS ze zákona oznamovací povinnost).

Resocializace a reintegrace **vracejících se zahraničních teroristických bojovníků** zahrnuje komplexní souhrn faktorů mezi státními orgány, OOS a rodinnými příslušníky. Mezi faktory, které byly identifikovány jako klíčové pro splnění potřeb této cílové skupiny při současném řešení bezpečnostních otázek, patří sdílení informací se všemi dotýčenými aktéry (např. potenciální ohrožení národní bezpečnosti) a v příslušných případech zapojení rodin do procesu návratu bojovníka ve všech fázích.¹⁴⁹ Odborníci z praxe poznamenali, že „když jde

o mladistvé, existuje vysoké riziko klamavého chování ze strany rodičů, tj. aby nedošlo k odejmutí dítěte z jejich péče“.¹⁵⁰ V takových situacích je proto klíčové důkladné posouzení.

Mezi různými organizacemi (např. služby péče o mládež a bezpečnostní orgány) mohou nastat konflikty ohledně toho, jaké informace se mají sdělit, což může potenciálně způsobit neochotu spolupráce.¹⁵¹ „Mezi všemi aktéry podílejícími se na případech navrátilých se osob je třeba důkladně probrat problematiku citlivosti údajů (...)“.¹⁵²

V. Doporučení pro tvůrce politik, státní orgány a OOS

Závěrem lze shrnout, že OOS plní při úsilí o deradikalizaci napříč celou Evropou různé role a funkce. Mohou překlenout mezery ve znalostech a kapacitách, které chybí vládním aktérům, a mohou poskytnout podporu cílovým skupinám, ke kterým by se jinak pomoc možná nedostala. Mají potřebné znalosti, kvalifikace a dovednosti získané při práci s násilnými extremistickými klienty a dotčenými jedinci. OOS mohou poskytovat služby v oblasti deradikalizace jak v rámci systému trestního soudnictví, tak ve společnosti, a to s využitím různých přístupů a metod. Díky nezávislosti na vládě se v očích svých cílových skupin těší větší důvěryhodnosti a legitimitě a mají větší důvěru u dotčených komunit. Díky menší organizační struktuře mají OOS velkou flexibilitu působení a jsou široce dostupné, což jim umožňuje poskytovat intenzivní péči během citlivého období. Velká řada intervencí OOS je koncipována tak, aby umožňovaly dlouhodobou, nepřetržitou podporu.

V předchozí kapitole byly shrnuty výzvy, ponaučení a inspirativní postupy při spolupráci mezi OOS a státními orgány v oblasti deradikalizace. Na základě této práce je možné formulovat následující doporučení pro tvůrce politik, státní orgány a OOS.

Doporučení pro tvůrce politik

Spolupráce s OOS na tvorbě politik

- Podporovat vývoj norem profesionální kvality při úsilí o deradikalizaci, včetně základních univerzálních principů, jako jsou důvěrnost, budování vztahů a důvěry, transparentnost, základní filozofie, metody a postupy při poradenství, bezpečnost a zabezpečení, etické a právní povinnosti, ochrana osobních údajů a soukromí, dovednosti a profesionalita pracovníků v oblasti deradikalizace, zajištění kvality a dohled.
- Zajistit zapojení relevantních OOS a odborníků z praxe při vytváření nebo přezkumu vnitrostátní strategie anebo akčního plánu pro prevenci násilného terorismu a boj proti němu.

¹⁴⁹ Síť pro zvyšování povědomí o radikalizaci, 2020b.

¹⁵⁰ Síť pro zvyšování povědomí o radikalizaci, 2020b s. 4.

¹⁵¹ Síť pro zvyšování povědomí o radikalizaci, 2020b.

¹⁵² Síť pro zvyšování povědomí o radikalizaci, 2020b s. 3.

- Financovat výzkum a terénní studie pro identifikaci vznikajících hrozeb a trendů, které mohou utvářet politiku.¹⁵³
- Vytvořit jasný rámec pro sdílení informací mezi různými aktéry zabývajícími se případy deradikalizace založený na jasně definovaných mandátech.
- Poskytnout směrnice, jakým způsobem se uplatňují právní předpisy na ochranu osobních údajů (např. nařízení GDPR) při poskytování služeb v oblasti deradikalizace.
- Spolupracovat se sítí RAN Policy Support, která pomáhá se zaváděním klíčových politik na úrovni EU.¹⁵⁴
- Zajistit, aby bylo součástí rámce politik udržitelné a flexibilní financování pro OOS poskytující služby v oblasti deradikalizace, aby byla dosažena rovnováha mezi odpovědností a autonomií OOS.
- Podpořit OOS v plnění základních kritérií transparentnosti. Nastolit jasné oznamovací povinnosti, které zajistí transparentnost a profesionalitu OOS.

Spolupráce s OOS na financování a udržitelnosti

- Zajistit dlouhodobé, stabilní financování OOS poskytujících služby v oblasti deradikalizace.
- Umožnit snížení administrativní zátěže OOS v souvislosti se žádostí o granty a jejich správou.
- Při poskytování finančních prostředků umožnit jistou flexibilitu rozpočtu, aby bylo možné práci OOS uzpůsobit podle aktuálních změn cílových skupin nebo jejich potřeb.
- Při navrhování grantů zajistit další zdroje pro vytváření a sdílení získaných znalostí.
- Při navrhování grantů podporovat spolupráci mezi OOS – mohou se navzájem doplňovat ve své práci.

Spolupráce s OOS na budování kapacit

- Posoudit stávající státní kapacity a zdroje a identifikovat mezery, které je třeba překlenout. Zvážit, zda mohou OOS tyto potřeby splnit.
- Při navazování partnerství v rámci úsilí o deradikalizaci identifikovat stávající struktury a organizace a stavět na nich pro dosažení úspor času a zdrojů.
- Při navazování partnerství v rámci úsilí o deradikalizaci vytvářet normy a strukturální požadavky pro posouzení potenciálních partnerů OOS. Zavést transparentní základní postupy prověřování.
- Pokud neexistují OOS s kvalifikací v oblasti deradikalizace, zvážit zaškolení OOS s bohatými zkušenostmi v souvisejících oborech (práce s mládeží, reintegrace delikventů, sociální práce, humanitární práce apod.).

Spolupráce s OOS na výměně informací

- Vytvořit platformy pro výměnu znalostí mezi OOS, státními orgány a tvůrci politik.
- Financovat tvorbu a šíření znalostí pro účely vytváření programů založených více na důkazech.
- Být v pravidelném kontaktu s OOS a státními orgány za účelem identifikace nového vývoje v praxi. Vybízet je k prezentování jejich práce.
- Zapojit je do tematických pracovních skupin, webinářů a nových forem spolupráce (např. programy výměny mezi odborníky z praxe).¹⁵⁵

Spolupráce s OOS při postupování případů, řízení případů a na případech souvisejících s bezpečností

- Dohlížet nad nařízeními a protokoly pro sdílení informací napříč státními orgány, zúčastněnými osobami a OOS.
- Zavést systémy nebo platformy spolupráce mezi zapojenými státními orgány a OOS. Poskytnout strukturální a právní rámce pro meziagenturní spolupráci a postupování případů.

¹⁵³ Viz konkrétně Ankara Memorandum on Good Practices for a Multi-Sectoral Approach to Countering Violent Extremism, Good Practice 2 [Ankarské memorandum o osvědčených postupech pro multisektorální přístup k boji proti násilnému extremismu, Osvědčené postupy 2] (2013); a Abu Dhabi Memorandum on Good Practices for Education and Countering Violent Extremism [Memorandum z Abú Dhabí o osvědčených postupech pro vzdělávání a boj proti násilnému extremismu (2014), Osvědčené postupy 5].

¹⁵⁴ Evropská komise, n. d. RAN Policy Support.

¹⁵⁵ Evropská komise, 2021, *Strategické směry pro koordinovaný přístup EU k předcházení radikalizaci na rok 2021*.

Doporučení pro státní orgány

Spolupráce s OOS na budování kapacit

- Je-li to možné, zapojit OOS do vývoje politik nebo programů: prozkoumat, jaké kapacity mají a jaké zdroje potřebují pro účast na programu nebo spolupráci.
- Vytvořit normy pro posouzení, které OOS jsou vhodné pro partnerskou spolupráci. Posoudit potenciální partnerské organizace na základě jejich kapacity, personálu, financování, transparentnosti a důvěryhodnosti.
- Být transparentní při spolupráci s OOS v oblasti deradikalizace: jasně definovat cíle intervence, kdo je cílovou skupinou a jaké služby jsou nabízeny. Definovat kapacitní oblasti, jako například vedení a vývoj, personál a zajištění kvality.¹⁵⁶
- Najít správce komunit, kteří mohou poskytnout informace o potřebách a zdrojích komunity, aby mohly být vybudovány kapacity pro splnění těchto potřeb.
- Podpořit rozvoj základních univerzálních principů spolupráce, včetně aspektů, jako je důvěrnost, budování vztahů a důvěry, transparentnost, bezpečnost a zabezpečení, etické a zákonné povinnosti, ochrana osobních údajů a soukromí a zajištění kvality.

Spolupráce s OOS na výměně informací a budování vztahů

- Zajistit, aby byly státní orgány obeznámeny s OOS působícími v této oblasti a byly ochotny se na ně obrátit o radu. Upevňovat vztahy mezi úřady, které jdou nad rámec individuálních vztahů, aby se zabránilo ztrátě informací při změně pracovních pozic.
- Podporovat dialog a vést pravidelné osobní schůzky a akce pro vytváření sítí na posílení partnerských vztahů mezi pracovníky OOS a státními zaměstnanci pracujícími v oblasti deradikalizace (např. vězeňský personál, sociální pracovníci a pedagogové).
- Pověřit relevantní OOS školením pracovníků, aby se zvýšilo povědomí o procesech radikalizace a také jejich pochopení. Pověřit relevantní OOS školením pracovníků, kteří pracují s násilnými extremisty, za účelem rozvíjení znalostí a dovedností pro efektivní práci s těmito skupinami.

Spolupráce s OOS při postupování případů

- Zjistit, které OOS mohou převzít případy od státních orgánů (policie, vězeňská a probační služba, obecní úřady), když jsou zapotřebí služby v oblasti deradikalizace, a průběžně o nich informovat zaměstnance. Zřídit kontaktní body a informační kanály pro usnadnění postupování případů násilných extremistů na OOS.
- Poskytnout relevantním OOS pověření a přístup ke klientům, aby mohly poskytovat služby v oblasti deradikalizace ve státních institucích (policie, vězeňská a probační služba, obecní úřady).
- Udržovat aktivní partnerské vztahy s OSS nabízejícími služby v oblasti deradikalizace, aby byla zajištěna trvalá spolupráce a možnost postupování případů.

Spolupráce s OOS na správě případů v rámci meziagenturní spolupráce

- Objasnit role, kompetence, očekávání a přínosy každého z aktérů podílejících se na meziagenturní správě případů.
- Poskytnout spolupracujícím partnerům čas a prostor, aby navzájem poznali sebe a svou práci, což napomůže s budováním vztahů a důvěry.
- Zavést platformy, komunikační kanály, protokoly a profesionální sítě jako základ pro meziagenturní správu případů.

¹⁵⁶ Koehler, 2020.

- Umožnit konání pravidelných schůzek (např. případových konferencí) se všemi odborníky z praxe (z řad OOS a státních zaměstnanců) pracujícími na stejném případě.
- Poskytnout jasné pokyny a postupy pro sdílení informací mezi zapojenými odborníky z praxe, aby byla zajištěna efektivní spolupráce a důvěrnost pro účastníka programu. Zajistit, aby shromažďování informací probíhalo etickým a standardizovaným způsobem.
- Synchronizovat posouzení rizik a potřeb od každého institucionálního partnera, aby se zajistilo společné porozumění hodnotícím opatřením a procesům.

Spolupráce s OOS na reintegraci po propuštění

- Zajistit kontinuitu podpory po propuštění zapojením relevantních OOS do poskytování služeb v oblasti deradikalizace.
- Zapojit do fáze plánování propuštění OOS poskytující služby v oblasti deradikalizace, aby se zajistil hladký přechod z vězení do podmíněčného propuštění.
- Vyvinout normy pro kontrolu a podporu po propuštění, které jsou vytvářeny nejlépe ve spolupráci s partnerskými OOS, aby byly zavedeny postupy a protokoly pro pomoc po propuštění.
- Vybudovat a udržet si důvěru a transparentnost mezi vězeňským a probačním personálem a pracovníky OOS v období po propuštění, a to prostřednictvím schůzek a poskytováním relevantních informací.

Spolupráce s OOS na případech souvisejících s bezpečností

- Při meziagenturní správě případů zajistit vzájemné pochopení posouzení rizik a potřeb od každého institucionálního partnera.
- Při meziagenturní správě případů probírat, jaké role, odpovědnosti a hranice OOS mají ve vztahu k informování o případech souvisejících s bezpečností a jejich správě.
- Zavést komunikační kanály a protokoly, které mohou OOS použít k nahlášení obav souvisejících s bezpečností. Zajišťovat konzultace, posouzení bezpečnosti a řízení, pokud je to potřeba.
- Spolupracovat s OOS na případech, kdy účastník programu potřebuje ochranu (např. před odvetou od členů extremistické skupiny, ke které dříve patřil), a také na případech, kdy jedinec představuje potenciální bezpečnostní riziko pro druhé.

Doporučení pro odborníky z praxe pracující pro OOS

Spolupráce s tvůrci politik na tvorbě politik

- Kontaktovat tvůrce politik na místní a státní úrovni, státní orgány a další zúčastněné osoby za účelem navázání vztahů a vytvoření příležitostí ke spolupráci.
- Informovat tvůrce politik a státní orgány o OOS a jejich službách a přístupu. Poskytovat materiály ukazující práci OOS (např. letáčky, krátký vizuální obsah a webové stránky).
- Setkávat se s tvůrci politik na celostátní úrovni za účelem výměny informací o souvisejících aktuálních událostech a problémech.

Výměna informací a budování vztahů se státními orgány

- Zvážit investování času a úsilí do formalizace získaných znalostí vytvářením publikací, poskytováním školení nebo jiným šířením teoretických a praktických znalostí.

- Seznámit státní orgány s prací OOS proaktivním vytvářením příležitostí pro získávání znalostí (např. akcemi pro vytváření sítí a školením). Poskytnout přehled o profesních a institucionálních zkušenostech za účelem prezentace kapacit a služeb OOS ostatním zúčastněným osobám.¹⁵⁷
- Mapovat potřeby státních orgánů a poskytnout jim školení šité na míru.
- Zvážit přístupy stylem „školení školitelů“, aby byly státní orgány (např. vězeňští nebo sociální pracovníci) lépe připraveny řešit násilný extremismus.

Spolupráce se státními orgány při postupování případů

- Vyvíjet strategické úsilí k vytvoření povědomí o práci OOS a budování vztahů se státními zaměstnanci, kteří by mohli doporučit násilné extremisty jako klienty.
- Zajistit, aby byl zaveden strukturovaný proces představení a předání v případě změn zaměstnanců/pracovních pozic.
- Státní orgány, které by mohly postoupit případy v oblasti deradikalizace, vzdělávat o deradikalizaci a také o jejich rolích a přínosech.

Meziagenturní spolupráce

- Objasnit role, kompetence, očekávání a přínosy každého z aktérů podílejících se na meziagenturní správě případů.
- Poskytnout spolupracujícím partnerům čas a prostor, aby navzájem poznali sebe a svou práci, což napomůže s budováním vztahů a důvěry.
- Zavést platformy, komunikační kanály, protokoly a profesionální sítě jako základ pro meziagenturní správu případů.
- Umožnit konání pravidelných schůzek (např. případových konferencí) se všemi odborníky z praxe (z řad OOS a státních zaměstnanců) pracujícími na stejném případě.
- Poskytnout jasné pokyny a postupy pro sdílení informací mezi zapojenými odborníky z praxe, aby byla zajištěna efektivní spolupráce a důvěrnost pro účastníky programu. Zajistit, aby shromažďování informací probíhalo etickým a standardizovaným způsobem.
- Zajistit vzájemné pochopení posouzení rizik a potřeb od každého institucionálního partnera.

Spolupráce na kontrole po propuštění

- Vybudovat a udržovat si důvěru a transparentnost u klienta i státních zaměstnanců v období po propuštění, a to prostřednictvím sdílení relevantních informací a pravidelného kontaktu mezi vězni, personálem OOS, sociálními pracovníky a dalšími osobami pracujícími na jednotlivých případech.

Spolupráce na případech souvisejících s bezpečností

- Při meziagenturní správě případů zajistit vzájemné pochopení posouzení rizik a potřeb od každého institucionálního partnera.
- Při meziagenturní správě případů probrat role, odpovědnosti anebo právní/profesní limity a povinnosti OOS pro indikaci a správu potenciálních bezpečnostních rizik.

¹⁵⁷ Emser, Rupp, Uhlmann, 2019.

Další literatura

Koehler, D. (2017). *Structural quality standards for work to intervene with and counter violent extremism*. Counter Extremism Network Coordination Unit (KPEBW) http://girds.org/file_download/23/final-handbook-quality-standards.pdf

Síť pro zvyšování povědomí o radikalizaci. (2017). *Setting up an exit intervention*. Studie ex post. RAN Exit. https://ec.europa.eu/home-affairs/document/download/ed8d2edd-98a9-4fcb-9c17-fdec22e60673_en

Síť pro zvyšování povědomí o radikalizaci. (2020). *Rehabilitation Manual: Rehabilitation of radicalised and terrorist offenders for first-line practitioners*. RAN. <https://ec.europa.eu/home-affairs/document/download/cdd4f566-f433-4>

Seznam použité literatury

- Andersson Elffers Felix. (2018). *Evaluation of Forsa and the Family Support Centre. Evaluation on behalf of the National Coordinator for Security and Counterterrorism (NCTV)*. Utrecht: Andersson Elffers Felix. <https://www.landelijksteunpuntextremisme.nl/mediadepot/1702325ce56c/EvaluationofForsaandtheFamilySupportCentre.pdf>
- Basra, R. & Neumann, P. (2020). *Prisons and Terrorism: Extremist Offender Management in 10 European Countries*. International Centre for the Study of Radicalisation. https://icsr.info/wp-content/uploads/2020/07/ICSR-Report-Prisons-and-Terrorism-Extremist-Offender-Management-in-10-European-Countries_V2.pdf
- Biffi, E. (2021). *The potential of restorative justice in cases of violent extremism and terrorism*. Sit pro zvyšování povědomí o radikalizaci. https://ec.europa.eu/home-affairs/document/download/61c13fce-08f4-435c-bee4-14bf722bd3be_en
- Bjørgero, T., van Donselaar, J. & Grunenberg, S. (2009). Exit from right-wing extremist groups: Lessons from disengagement programmes in Norway, Sweden and Germany. In T. Bjørgero & J. Horgan (Eds.) *Leaving Terrorism Behind. Individual and collective disengagement*. Routledge.
- Christensen, T. W. (2019). Civil actors' role in deradicalisation and disengagement initiatives: When trust is essential. In S. J. Hansen & S. Lid (Eds.) *Routledge Handbook of Deradicalisation and Disengagement*. Routledge. <https://www.taylorfrancis.com/books/edit/10.4324/9781315387420/routledge-handbook-deradicalisation-disengagement-stig-jarle-hansen-stian-lid?refId=0fd513e2-c92d-401f-abaa-f60058334fdf&context=ubx>
- Christensen, T. W. (2015). *A Question of Participation – Disengagement from the Extremist Right: A case study from Sweden*. Roskilde: Roskilde Universitet. [https://pure.au.dk/portal/da/persons/tina-wilchen-christensen\(574ffbfd-37e0-418d-81f1-58f8e069c7e3\)/publications/a-question-of-participation--disengagement-from-the-extremist-right\(73fc3dd3-1b8d-414a-a792-78996fa99202\)/export.html](https://pure.au.dk/portal/da/persons/tina-wilchen-christensen(574ffbfd-37e0-418d-81f1-58f8e069c7e3)/publications/a-question-of-participation--disengagement-from-the-extremist-right(73fc3dd3-1b8d-414a-a792-78996fa99202)/export.html)
- Clark, M. (2019). Motivational Interviewing for Deradicalization: Increasing the Readiness to Change. *Journal for Deradicalization*, (20), 47–74 <https://journals.sfu.ca/jd/index.php/jd/article/view/245>
- Costa, V., Liberado, P., Esgalhado, G., Cunha, A. I. & das Neves, P. (2021). One size does not fit all: Exploring the characteristics of exit programmes in Europe, *Journal for Deradicalization*, (28), 1–38. <https://journals.sfu.ca/jd/index.php/jd/article/view/487>
- Confederation of European Probation. (n. d.). *Neustart Austria: private organization in public probation*. CEP. Informace získány dne 25. dubna 2022 ze stránky <https://www.cep-probation.org/neustart-austria-private-organization-in-public-probation/>
- Rada Evropy, Výbor ministrů. (2021). *Recommendation CM/Rec(2021)7 of the Committee of Ministers to Member States on measures aimed at protecting children against radicalisation for the purpose of terrorism*. https://search.coe.int/cm/pages/result_details.aspx?objectid=0900001680a4397d
- Rada Evropské unie. (2014). *Revised EU Strategy for Combating Radicalisation and Recruitment to Terrorism*. Rada Evropské unie. <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9956-2014-INIT/en/pdf>

Emser, C., Rupp, T., Uhlmann, M. (2019). *Counselling work in tertiary prevention of Islamist extremism – challenges and approaches*. International Expert Workshop, Berlín, 19.–20. březen 2019. Spolkový úřad pro migraci a uprchlíky (BAMF, Bundesamt für Migration und Flüchtlinge) https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Forschung/workshopdokumentation-qualifizierungslehrgang-tertiaerpraevention.pdf?__blob=publicationFile&v=5

Evropská komise. (2021). *Strategické směry pro koordinovaný přístup EU k předcházení radikalizaci na rok 2021*. https://ec.europa.eu/home-affairs/system/files/2021-02/2021_strategic_orientations_on_a_coordinated_eu_approach_to_prevention_of_radicalisation.pdf

Evropská komise. (n. d.). *RAN Policy Support*. Informace získány dne 25. dubna 2022 ze stránky https://ec.europa.eu/home-affairs/networks/ran-policy-support_en

Figelstahler, C. & Schau, K. (2020). Zwischen Kooperation und Grenzziehung – Aushandlungen von Sicherheitsbehörden und Akteur*innen Sozialer Arbeit in der Radikalisierungsprävention. [Mezi spoluprací a vytyčováním hranic – vyjednávání bezpečnostních aktérů a aktérů sociální práce při prevenci radikalizace]. *Soziale Passagen*, 12(2), 421–439. Springer Link. <https://link.springer.com/article/10.1007/s12592-020-00356-z>

Figelstahler, C., Schau, K., Bischoff, U. & M. Rosenkranz (2021). Schwerpunktbericht 2020: Entwicklungen, Handlungspraxen und Herausforderungen im Feld der Austiegs- und Distanzierungsarbeit – Wissenschaftliche Begleitung Handlungsberiech Land im Bundesprogramm „Demokratie leben!“ in der Förderphase 2020 bis 2024. *Deutsches Jugendinstitut e.V.* https://www.dji.de/fileadmin/user_upload/DemokratieLeben/Schwerpunktbericht_2020_%20Ausstiegs-_und_Distanzierungsarbeit.pdf

Global Counterterrorism Forum. (2014). *Abu Dhabi Memorandum on Good Practices for Education and Countering Violent Extremism*. GCTF. https://www.thegctf.org/documents/10162/159880/14Sept19_GCTF+Abu+Dhabi+Memorandum.pdf.

Global Counterterrorism Forum. (2013). *Ankara Memorandum on Good Practices for a Multi-Sectoral Approach to Countering Violent Extremism*. GCTF. https://www.dhs.gov/sites/default/files/publications/Good%20Practices%20for%20Multi-Sectoral%20Approach%20to%20CVE-GCTF%20Report_0.pdf

Hecker, M. (2021). *Once a Jihadist, Always a Jihadist? A Deradicalisation Program Seen from the Inside*. Focus stratégique, No. 102 bis, únor 2021. Security Studies Center (Ifri). https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/hecker_once_a_djihadist_always_a_djihadist_2021.pdf

Koehler, D. (2020). *Stand-Alone De-radicalisation Programme Evaluation Tool for Stakeholders*. Dialogue about Radicalisation and Equality. https://www.dare-h2020.org/uploads/1/2/1/7/12176018/dare-de-radicalisation_evaluation_tool.pdf

Koehler, D. (2017a). *Understanding Deradicalization: Methods, Tools and Programs for Countering Violent Extremism*. Routledge.

Koehler, D. (2017b). *Structural quality standards for work to intervene with and counter violent Extremism: A handbook for practitioners, state coordination units and civil society programme implementers in Germany*. Counter Extremism Network Coordination Unit. http://girds.org/file_download/23/final-handbook-quality-standards.pdf

Koehler, D. (2015). Family Counselling, De-radicalization and Counter-Terrorism: The Danish and German programs in context. In S. Zeiger, A. Aly, P. R. Neumann, H. El Said, M. Zeuthen, P. Romaniuk, M. Y. Omelicheva, J. O. Ellis, A. P. Schmid, K. Lucas, T. K. Samuel, C. R. Jones, O. Lynch, I. Marchand, M. Denov, D. Koehler, M. J. Williams, J. G. Horgan, W. P. Evans & S. Weine (Eds.) *Countering violent extremism: Developing an evidence-base for policy and practice*. Hedayah and Curtin University.

<https://apo.org.au/node/57458>

Korn, J. (2016). European CVE Strategies from a Practitioner's Perspective. *The annals of the American academy of political and social science*, 668(1), 180–197. <https://doi.org/10.1177/0002716216671888>

Organization for Security and Co-operation in Europe. (2020). *A Whole-of-Society Approach to Preventing and Countering Violent Extremism and Radicalization That Lead to Terrorism: A Guidebook for Central Asia*. OBSE. https://www.osce.org/files/f/documents/a/7/444340_0.pdf.

Síť pro zvyšování povědomí o radikalizaci. (2022). *RAN Study Visit to Paris on 'Effective management of the prison-exit continuum'*. Conclusion paper. RAN. https://ec.europa.eu/home-affairs/whats-new/publications/ran-study-visit-paris-effective-management-prison-exit-continuum-online-event-07-08-december-2021_en

Síť pro zvyšování povědomí o radikalizaci. (2020a). *Rehabilitation Manual: Rehabilitation of radicalised and terrorist offenders for first-line practitioners*. RAN. <https://ec.europa.eu/home-affairs/document/download/cdd4f566-f433-4>

Síť pro zvyšování povědomí o radikalizaci. (2020b). *Digital study visit – Returnee coordinators in Germany: visit to Hesse and Berlin*. Conclusion paper. RAN. https://ec.europa.eu/home-affairs/document/download/a366e1a4-003e-4ac0-b945-89832ed0bf35_en?filename=ran_conclusion_paper_study_visit_returnee_coordinators_en.pdf

Síť pro zvyšování povědomí o radikalizaci. (2020c). *The role of restorative justice in preventing and responding to violent extremism*. Studie ex post. RAN RVT a RAN EXIT. https://ec.europa.eu/home-affairs/pages/page/ran-rvt-ran-exit-role-restorative-justice-preventing-and-responding-violent-extremism-dublin-03-04_en

Síť pro zvyšování povědomí o radikalizaci. (2019). *RAN Collection of Approaches and Practices: Preventing Radicalisation to Terrorism and Violent Extremism*. RAN. https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/ran-best-practices/docs/ran_collection-approaches_and_practices_en.pdf

Síť pro zvyšování povědomí o radikalizaci. (2018). *The challenge of resocialisation: Dealing with radicalised individuals during and after imprisonment*. Studie ex post. RAN. https://www.rcc.int/swp/download/docs/ran_pp_dealing_with_radicalised_individuals_06_112018_en.pdf/5a73d4d75500ff766f25b0729d926249.pdf

Síť pro zvyšování povědomí o radikalizaci. (2017). *Setting up an exit intervention*. Studie ex post. RAN Exit. https://ec.europa.eu/home-affairs/document/download/ed8d2edd-98a9-4fcb-9c17-fdec22e60673_en

Síť pro zvyšování povědomí o radikalizaci. (2016). *Working group meeting – Multi-agency cooperation*. Studie ex post. RAN P&P. [ran_p-p_multiagency_cooperation_around_radicalised_offenders_stockholm_24-25022016_en.pdf](https://ec.europa.eu/home-affairs/document/download/25022016_en.pdf) (europa.eu)

Renard, T. (2020). Overblown: Exploring the gap between the fear of terrorist recidivism and the evidence. *CTC Sentinel*, 13(4), 19–29. <https://ctc.usma.edu/overblown-exploring-the-gap-between-the-fear-of-terrorist-recidivism-and-the-evidence/>

Rollnick, S. & Miller W.R. (1995). What is motivational interviewing? *Behavioural & Cognitive Psychotherapy*, 23(4), 325–334. <https://doi.org/10.1017/S135246580001643X>

Rolston, B. (2007). Demobilization and Reintegration of Ex-Combatants: The Irish Case in International Perspective. *Social & Legal Studies*, 16(2), 259–280. DOI: 10.1177/0964663907076534. SAGE Publishing. https://www.researchgate.net/profile/Bill-Rolston/publication/237968124_Demobilization_and_Reintegration_of_Ex-Combatants_the_Irish_Case_in_International_Perspective/links/56d9acfc08aeb4638bb9416/Demobilization-and-Reintegration-of-Ex-Combatants-the-Irish-Case-in-International-Perspective.pdf

Uhlmann, M. (2019). *Strategic Enhancement of Deradicalisation / Disengagement Approaches within a Comprehensive Framework of Preventing and Countering Violent Islamist Extremism and Violent Right-Wing Extremism*. Spolkové ministerstvo vnitra, stavebnictví a obcí. https://www.bmi.bund.de/SharedDocs/downloads/EN/publikationen/2021/strategic-enhancement-deradicalisation.pdf?__blob=publicationFile&v=2

Uhlmann, M. (2017). *Evaluation of the Advice Centre on Radicalisation. Final Report*. Research Report 31. Spolkový úřad pro migraci a uprchlíky. https://www.beratungsstelle-radikalisierung.de/SharedDocs/Anlagen/EN/broschuere-fb31-evaluationsbericht-pdf.pdf;jsessionid=A339FB2FBF64E3748EE503F67799836E.intranet232?__blob=publicationFile&v=3

Organizace spojených národů. (n. d.). *Capacity-Building [Budování kapacit]*. Informace získány dne 25. dubna 2022 ze stránky <https://www.un.org/en/academic-impact/capacity-building#:~:text=Capacity%2Dbuilding%20is%20defined%20as,in%20a%20fast%2Dchanging%20world>.

Rámec pro podávání zpráv obecných zásad OSN. (n. d.) *Civil society organisations (CSOs)*. Informace získány dne 25. dubna 2022 ze stránky <https://www.ungpreporting.org/glossary/civil-society-organizations-csos/>

Organizace spojených národů. (n. d.). *Civil Society. Who we are. [Občanská společnost. Kdo jsme.] OSN*. Informace získány dne 25. dubna 2022 ze stránky <https://www.un.org/en/civil-society/page/about-us>

Úřad OSN pro drogy a kriminalitu. (2018). *The Doha Declaration: Promoting a culture of lawfulness. Radicalisation and Violent Extremism*. UNODC. <https://www.unodc.org/e4j/en/terrorism/module-2/key-issues/radicalization-violent-extremism.html>

van de Donk, M., Uhlmann, M. & Keijze, F. (2020). *Peer and Self Review Manual for Exit Work*. https://ec.europa.eu/home-affairs/system/files/2020-04/ran_exit_peer_self_review_manual_for_exit_work_en.pdf

Van der Heide, E. J. & Schuurman, B. W. (2018). Reintegrating terrorists in the Netherlands: Evaluating the Dutch approach. *Journal for Deradicalization*, (17), 196–239. <https://journals.sfu.ca/jd/index.php/jd/article/view/179>

Violence Prevention Network. (2020). *Standards in counselling for the social environment of (potentially)*

radicalised Islamist individuals: Manual by the Advice Centre Network of the Advice Centre on "Radicalisation" at the Federal Office for Migration and Refugees (BAMF). 2. rozšířené vydání. VPN. https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/EN/Forschung/deradikalisierung-standardhandreichung-2020.pdf?__blob=publicationFile&v=4

Webber, D., Chernikova, M., Molinaro, E. & Kruglanski, A. W. (2020) Psychological approaches to terrorist rehabilitation: Direct and indirect mechanisms of deradicalization. In S. J. Hansen & S. Lid (Eds.) *Routledge Handbook of Deradicalisation and Disengagement*. Routledge. New York.

Williams, R. J. (2016). *Approaches to violent extremist offenders and countering radicalisation in prisons and probation*. RAN P&P Practitioners' working paper (2. vyd.). Síť pro zvyšování povědomí o radikalizaci. https://ec.europa.eu/home-affairs/document/download/41571a60-4f08-43a0-baf0-1e4c52521e5c_en

O autorech:

Dr. Susanna Z. Papp je psycholožka, lektorka a školitelka. Má doktorát z psychologie a k práci skupiny RAN Rehabilitation Working Group přispívá od roku 2013.

Robert Örell je nezávislý odborník, bývalý ředitel Exit Sweden a programový ředitel Exit USA, který má dvacet let zkušeností v oblastech odpojení, resocializace a reintegrace. Od roku 2012 je jedním z vedoucích pracovní skupiny RAN Rehabilitation Working Group.

Katharina Meredith studuje na univerzitě Georgia State University doktorský studijní program se zaměřením na problematiku odpojení od násilných extremistických skupin, přičemž v současnosti se zabývá prevencí, intervencí a posuzováním. Je výkonnou ředitelkou organizace Stronger After.

Katerina Papatheodorou studuje doktorský studijní program na univerzitě Georgia State University, kde pracuje se skupinou Violent Extremism Research Group (VERG) pod dohledem dr. Johna Horgana. Její výzkum se zaměřuje na psychologii terorismu a extremismu.

Shahrbanou Tadjbakhsh je výzkumná pracovnice a vysokoškolská pedagožka zabývající se porozuměním radikalizaci a reakcemi na ni na Institutu politických studií (Sciences Po) v Paříži. Pracuje jako konzultantka pro OSN v oblasti boje proti terorismu a prevence násilného terorismu a boje proti němu a vedla vývoj příručky OBSE pro střední Asii s názvem *A Whole-of-Society Approach to Preventing and Countering Violent Extremism and Radicalization that Lead to Terrorism*.

Helena Brecht je studentka magisterského programu v oboru mezinárodní bezpečnosti na vysoké škole Paris School of International Affairs, Sciences Po. Má předchozí zkušenosti z agentury Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) a Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD).

VYHLEDÁVÁNÍ INFORMACÍ O EU

Online

Informace o Evropské unii ve všech úředních jazycích EU jsou k dispozici na webové stránce EU na adrese: https://europa.eu/european-union/index_en.

Publikace EU

Publikace EU si můžete zdarma stáhnout nebo objednat na adrese: <https://op.europa.eu/en/publications>. Více kopií bezplatných publikací můžete získat kontaktováním sítě Europe Direct nebo místního informačního centra (viz https://europa.eu/european-union/contact_en).

Evropské právo a související dokumenty

Pro přístup k právním informacím z EU, včetně veškerého práva EU od roku 1952 ve všech oficiálních jazykových verzích, přejděte na webové stránky EUR-Lex na adrese: <http://eur-lex.europa.eu>.

Otevřená data z EU

Evropský portál veřejně přístupných dat (<http://data.europa.eu/euodp/en>) poskytuje přístup k datovým sadám z EU. Data lze zdarma stáhnout a bezplatně dále použít pro komerční i nekomerční účely.

Radicalisation Awareness Network

Publications Office
of the European Union